

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

11^e jaargang, nr. 39

herfst 2003

Ree in Europa

Trekkergeluk

Inhoud

Ree inzicht	3
Hoeveel bureaucratie hebben reeën nodig?	9
Sprongvorming	11
Ree met een lange staart	12
Gevlekte achterloper	12
Geen spoor van agressie?	13
Sociale rangorde van het ree in Europa (deel 3)	14
1100 paar ogen speuren naar valwild	17
10 jaar EU-regionaal reeënoverleg	18
In Memoriam	19
Voor u gelezen	19
Trekkergetuk	22

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Rewildbeheer
van de Vereniging Het Rewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar
Beschermer: Z.K.H. Prins Bernhard

Redactie:

G.J. Spek - Eindredacteur
R.L. van Nederpelt - Redactielid
B.L. Boers - Redactielid
H.M. Dorenbosch - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

W.R.J. Neutel	voorzitter (2002)
J. van de Waardt	secretaris (2000)
R.A.N. van Heek	penningmeester (2000)
H.M. Dorenbosch	lid DB (2003)
J.A.H.M. Meesters	lid DB (2003)
J.H. Bakker	lid (1996)
H. Robaard	lid (2002)
A. ten Oever	lid (2000)
W.A.P. Remijnse	lid (2000)
Dr. A.P.M. Rutten	lid (1993)
J.M. Serro	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)
C.W. Jolles	lid (2000)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

J. van de Waardt,
Kamillelaan 11,
3925 RG Scherpenzeel.
tel: 033-4691797
fax: 033-4691797
E-mail: info@reewild.nl

Ledenadministratie:

R.A.N. van Heek
Cuneraweg 424
3911 RW Rhenen
tel: 0318-553958
fax: 0318-553958

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink,
Lhee 96, 7991 PK Dwingeloo.
tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek,
Meidoornstraat 16, 7497 MG Bentelo.
tel: 0547-292228

Vormgeving:

Jenner en Jenner bv, Leusden.

Druk:

PlantijnCasparie Utrecht.

Lithografie:

Van Zijl prepress, Utrecht.

Contributie: € 30 per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Rewild" te Rhenen.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Rewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' voor:

nr. 40: 30 oktober 2003
zenden aan redactie van Capreolus:
Elburgerweg 146, 8171 RJ Vaassen,
spekfauna-advies@introweb.nl

Foto voorpagina:

J. Huttinga

Overname van artikelen is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Ree inzicht

Door Jan M. Smit

De Vereniging Het Reewild gaat met haar tijd mee en volgt de ontwikkelingen van het diermanagement, zoals dat zo mooi heet. Mede door alle cursussen over het ree is er een brede belangstelling voor dit dier ontstaan en vele wildbeheerders krijgen of hebben te maken met alle aspecten van modern reeënbeheer. Doet het Nederlandse ree (beheren wij) het goed? Hoe gaat het in het buitenland?

Een paar algemene opmerkingen over het Europese beheer. Er bestaan vele opvattingen hoe je met het ree zou kunnen omgaan en veel van de plaatselijke inzichten hangen samen met de gewoontes die al van vader op zoon gevolgd zijn. Het 'gemak' waarmee altijd op ree gejaagd werd heeft in vele landen ook te maken met de wettelijke mogelijkheden die jagers hebben. In enkele landen, zoals Italië, Spanje, Frankrijk en Zweden mag je op je eigen grond jagen, ook al is dat niet meer dan één hectare. Zo kan een breder wildbeheer onder druk komen te staan. Hoe dan ook, het ree verdraagt al die plaatsgebonden gebruiken. Bijna overal merkt men dat de stand zich gestaag uitbreidt.

Grotere beheereenheden

In de meeste Europese landen is het inzicht doorgedrongen dat je grofwild beter in grotere beheereenheden kunt bejagen. Het is opvallend dat vooral in de Duitstalige landen ree geteld wordt en dat men aan de hand van de cijfers het afschot vaststelt, net als bij ons dus nog gebruikelijk is. In de Scandinavische en de Zuid- en Oost-Europese landen bepaalt men het afschot meer op het gevoel. De aantallen die wij in onze vergunningen meekrijgen kom je daar niet of nauwelijks tegen, men laat het aan de individuele jagers of jachtgezelschappen over. Toch wordt er steeds vaker volgens een bepaald plan gejaagd. Er is overleg tussen grotere beheerooppervlakken, soms ook wel internationaal indien de jachtvelden aan elkaar grenzen. Zoals bij een WBE in Limburg, die overleg pleegt met Duitsland en België, een prima zaak! De bedoeling van het bredere overleg is om het reewild gestructureerd te bejagen, om een evenwichtige en gezonde stand te behouden en om geen wild door verloedering verloren te laten gaan. In een aantal landen drukt de overheid een stempel op het reeënbeheer met soms twijfelachtige jachttijden en aanwijzingen over de wapens. Ik heb bezwaren tegen overbodige bemoeienis

van de overheid. Je zou het totale beheer over kunnen laten aan een deskundige organisatie en dat lijkt me uitstekend. De rechtspersonen die ree beheren hebben bewezen daar heel goed toe in staat te zijn.

In Frankrijk kent men twee soorten bejaagplan, kwantitatief en kwalitatief. Het kwantitatieve plan wordt verreweg het meest toegepast. Men schiet dan in de aangegeven periodes ongeacht leeftijd en geslacht de toegestane hoeveelheid. Bij kwalitatief afschot kijkt men wel naar leeftijd en geslacht.

De jachtmethodes

In vele landen worden nog drijfjachten gehouden. Daarnaast worden vele vormen van jacht doorgevoerd, individueel en in gezelschap, met en zonder honden. In Duitstalige landen en in ons land wordt wel zwaar de nadruk gelegd op de individuele jacht via hoogzit en het aanspreken. Mijn ervaringen in Polen, Hongarije, Schotland en Zweden duiden in de richting van bersen en snel aanspreken. Wel is het zo, dat de gebieden in veel landen over het algemeen veel groter zijn, dus dat het de moeite loont om je snel in grotere terreinen te verplaatsen met de auto. In Polen is een heel bijzondere ervaring het jagen met paard en wagen. Je ziet ergens

wat en je schiet vanuit de stilstaande wagen op het wild. Die paarden in Polen zijn aan het schot gewend, ze worden er niet anders van! Zit je in een 4-WD, dat moet je er voor het schot meestal uit en dat kost tijd, maakt lawaai en is opvallend.

Hoogzitten

In veel Europese landen wordt gebruik gemaakt van hoogzitten. Die zie je langs de snelwegen van bijvoorbeeld Zwitserland, Oostenrijk, Denemarken en Duitsland, maar weer niet of nauwelijks in Frankrijk. Die autowegen zijn scheidingen in het jachtveld, vaak zijn ze gerasterd, zodat de dieren ook niet verder kunnen. De reeën weten dat er van snelverkeer niets kwaads te duchten valt en het zal iedereen die wel eens door Duitsland heeft gereden opgevallen zijn dat je soms tientallen veldreeën bij elkaar ziet die zich niets aantrekken van het verkeer. Als je daar dan toch rijdt, moet je ook eens kijken hoe vaak je een ree ziet in de buurt van een hoogzit... Dat valt tegen! De dieren weten ook wel, dat daarvandaan niet veel goeds te verwachten is. Mijn vrouw en ik waren eens in Brandenburg in een mooi jachtveldje en werden naar een hoogzit gebracht. We wandelden over een bospad, langs wat hoogspanningsleidingen. Daar staat het vol mee in die streek. We zagen op een goed moment een paar geiten met kalveren onder het draad in de kaalslag, we liepen desondanks gewoon door en de beestjes bleven mooi staan. Na een paar honderd meter 'slopen' we de ladder op en

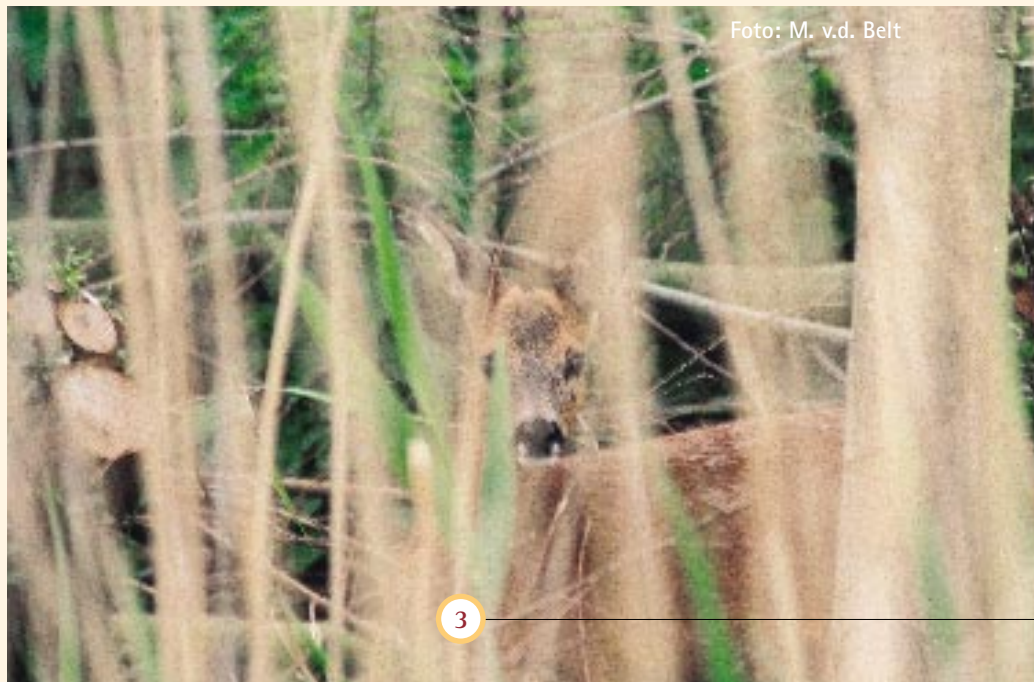

Foto: M. v.d. Belt

Foto: J. Huttinga

keken voorzichtig naar de plaats van die geiten. Die zekerden al in onze richting en zo gauw we de buks naar buiten staken sprongen ze af! Op bijna 200 meter!

Bersen

Er wordt in veel landen geberst, noem het ook 'stiekem lopen'. Het gedrag van de reeën is over het algemeen hetzelfde. In Hongarije is het gebruikelijk dat je met z'n tweeën of drieën keuvelend (in het Duits - moet je ook nog kunnen!) over de bosspaden loopt en zie je iets staan, dan wordt het spannend. In Schotland doe je dat ook, alleen kun je daar veel verder kijken op die kale heidehellingen en dat maakt het dan extra vermoeiend om ongezien naderbij te sluipen. Een jachtopzichter vertelde me dat hij een week voordat ik bij hem was een gezette Duitser moest begeleiden. Eindelijk zagen ze wat en de opzichter kroop voorzichtig naderbij. Op heel ruime afstand werd het wild alert en hij probeerde nog lager en nog stiller te naderen. Het lukte niet, het dier vluchtte de dekking in. De opzichter keek achterom en zag tot zijn ontsteltenis (en ergernis) dat de Duitser gewoon rechtop achter hem aan was blijven lopen... Wist hij veel met z'n hoogzitervaring? Hij vroeg zich al af waarom die opzichter 'zo raar deed'.

Drijfjacht

Bij ons komt de drijfjacht op ree niet voor. In de oostelijke landen, ook in Scandinavië, is het een paar keer per jaar min of meer gebruikelijk. Je hebt helaas nogal wat kans op ziekschieten en vanwege de populatiedichtheid (zoals bij varkens) zijn er op ree andere methodes. Ook in Zweden en Denemarken drijft men, vooral met honden erbij. In Spanje heeft men zelfs een bepaalde periode daarvoor ingesteld. Dat kunnen wij ons bijna niet voorstellen, maar het zal zijn

charme hebben. In Frankrijk is iedere jacht toegestaan, drijven met honden, drukken, bersen, individueel.

Bijna overal wordt gebruik gemaakt van honden om het wild op te doen. Je jaagt dus zoals op haas of konijn en dan is het nog een hele kunst om snel tot schot te komen. Ook kun je een ander met hond vragen een bepaald vak voor je te drukken. Een eventueel ree zal niet zo vluchtig zijn als bij het drijven en je hebt iets meer kans om tot een overwogen schot te komen. In stukken waar alleen een hond doorheen kan, is het soms de enige manier om aan je afschot te komen. Het is wel weer heel anders dan op een hoogzitje, want dat is een beetje statisch. Ik houd er veel meer van om elders door het veld te lopen dan ergens op een schavotje 'alleen gelaten' te worden.

Drukken

Het drukken gebeurt overal en stelselmatig. Dat begrip is ruim. Als je weet dat er 's avonds altijd wandelaars over een pad komen kun je je op 300 meter daarvandaan opstellen en afwachten. Zo schakel je het publiek in voor een drukjacht, het moest eens weten! Het beste is dan om niet van een hoogzit gebruik te maken, want de meeste reeën mijden dat bouwsel bijna automatisch. Zit je gewoon op een topje in het terrein, dan zijn soms verre schoten de enige mogelijkheid en dat vergt schotvaardigheid. Of je die hebt weet je pas als je onder veldomstandigheden en een beetje wind oefent. De schietbaan zegt heel weinig over je veldprestaties, al denken sommige jagers daar anders over.

Wapens

Nou we het toch over schieten hebben... De wapens. In de meeste Europese landen is het gangbaar om met dezelfde kalibers kogelwapens te schieten als bij ons. In sommige

landen is een geluiddemper toegestaan, voornamelijk om gehoorbeschadiging (bij de jager) te voorkomen. In andere landen is het weer verboden, omdat je er onnavolgbare dingen mee kunt uithalen (!). Wat me opvalt is dat er in Duitsland en buurlanden aan de 'zware kant' geschoten wordt. Die grote dingen als de 9,3 mm worden behalve op varken ook veel op hert en ree toegepast. In principe kan dat heel best, het veroorzaakt meestal geringere vleesbeschadiging, maar je hebt nogal wat terugslag. In sommige landen zien ze het ree als 'toegevoegd' wild, waarop je bijna alles aan wapens kunt toepassen. Zo schiet men in Zweden met de .22, in enkele landen met de Brenneke, met hagel, en hier en daar met alles wat daar tussen zit. Soms zijn de kalibers precies geregeld, zoals weer in Duitsland en Oostenrijk. Dat lijkt als aanzet wel goed, maar alleen het geliefde bezit in die landen van die drillingen, combinatiewapens en dubbelbuksen... Het is namelijk bijna niet mogelijk om nauwkeurig enkele schoten achter elkaar te doen met die samengestelde geweren. Hoewel de moderne uitvoeringen van Krieghof en Sauer iets beter presteren, kunnen ze het wat het groeperen betreft nog steeds niet halen bij de gewone grendelbuks, wat ze ook mogen schrijven in *Wild Et Hund*. Als je meer schoten moet afgeven leg je jezelf een handicap op en dat kan ten koste gaan van het wild. Omdat het goed inschieten buitengewoon veel tijd kost (10 minuten per schot) laat dat wel eens te wensen over, in mijn ogen. De meeste kritische jagers geven daarom de voorkeur aan een grendelbuks en in vele landen gebruikt men een universeel kaliber. Die net-op-de-grens-kalibers, die wij vaak propageren (vanwege die minimum energie, .222 en afgeleiden) worden elders minder toegepast. Dat komt ook omdat de afstanden daar soms veel groter zijn en er met hetzelfde wapen ook zwaarder wild bejaagd zal worden. Het uitschot is belangrijk in verband met de nazoek in moeilijk terrein. In Zweden is een gewild kaliber de 6,5 mm, in Duitsland de 7 mm, 8 en 9,3 mm, in zuidelijke landen zie je veel de Duitse kalibers, in Engeland is de .243 op ree en muntjak, de .270 en .30-06 op hert erg populair. In oostelijke landen de 'oudere' kalibers als de 7 x 64, .30-06, .308 en de 8 mm. De gangbare militaire kalibers zijn in België en Frankrijk verboden. Volmantels worden niet gebruikt. In enkele streken schiet men met pijl en boog. Dat is soms illegaal, hoewel het hier en daar

Foto: J. Hendriks

ingeburgerd raakt. In Amerika is dit een gebruikelijk jachtwapen, in Frankrijk is het ook toegestaan. In België doet men pogingen dit middel op enkele wildsoorten te legaliseren, meen ik ergens gelezen te hebben. Het voordeel is dat het publiek niets hoort (net als bij vissen), nadeel is de afstand van hooguit 30 meter, dat vergt veel van de jager.

Trofee of vlees, kogel of hagel

In Zweden geeft men weinig om de trofee, zo werd me duidelijk toen ik daarover ter plaatse sprak. Het gaat hen om het vlees en er zijn jagers die werkelijk niet begrijpen wat je nou met zo'n stuk schedel met een prikkerig gewetje aan de muur moet! Rare Europeanen! Ze jagen daar veel met hond voor de voet en komt er wat op, dan kun je beter hagel gebruiken. Dat doen ze dan ook (net als de Denen) en wat vinden wij daar nou van? In eerste instantie leek het me onweidelijk, je moet de argumenten echter wegen. Het volwassen ree weegt in Zweden gemiddeld 22 - 29 kilo levend gewicht. Hagel Ø 3,5 mm (lood en bismut) doet het uitstekend tot 28 meter. De afstand die normaal is als je een dier uit zijn rustplaats verjaagt. Schiet je voorin, dan heb je weinig schade en het beest is wel ter plekke dood (meestal). De Zweden jagen met hagel vanaf 1 oktober tot 1 februari. Zij vinden het soms ook vreemd, dat wij uitsluitend met de kogel op grotere afstand jagen en dat wij zonodig zo uitgebreid moeten aanspreken (wat voor de populatie weinig zin heeft). Met die akelige slappe .22 kogeltjes met formidabele snelheden veroorzaken we soms een wildbraadverwoesting

dat de Zweden daar dan liever hondenvoer van zouden maken. Ga eens na, beste Nederlandse jagers: schieten wij nou minder ziek dan de Zweden met hun hagel? Ik denk het niet. Indien je de afstand beperkt kunt houden, is het met hagel bijna altijd dodelijk, want het trefoppervlak is heel wat groter dan bij een konijn en voor het ree echt snelheid heeft ligt het al!

In Zwitserland is ook hagel toegestaan, in de herfstjacht. Men ziet het ree daar ook als een soort toegift en als je op fazant of haas bent, nou, dan neem je dat toch gewoon mee? In Italië, Spanje en Frankrijk is in sommige delen ook hagel toegestaan, in Frankrijk niet grover dan 4 mm.

.22

Over het gebruik van bepaalde jachtwapens per land wordt over het algemeen goed nagedacht. Aan de beperkingen van sommige wapens heeft men zich aangepast en naar mijn mening kun je niet zo gemakkelijk zeggen dat in sommige landen onweidelijk gejaagd zou worden.

De .22 die hier en daar gebruikt wordt lijkt me ondanks alles een verkeerd kaliber voor ree. Je mist met deze kogeltjes te veel aan doorslag en snelheid. Wat je wint door het hagelschot met zijn meervoudige verwondingen en kans op doordringen tussen de ribben mis je bij de .22, het hangt te veel van het toeval af. Je kunt er natuurlijk met een beetje geluk (als je net tussen de ribben doorschiet) een ree mee doodschietsen. Van alle wapens die ik best als eventuele mogelijkheid zou willen aanvaarden, valt de .22 toch wel erg snel af. Ook de magnum.

Brenneke

Dan de Brenneke en aanverwante proppen. Het enige voordeel is dat je ze uit een hagelgeweer kunt verschieten. De kans op ziekschieten neemt vanwege een mogelijk slechte treffer aanmerkelijk toe (je hebt een ronde kogelbaan en een enkelvoudig wondkanaal), hoewel de vleesbeschadiging bij een goed schot minimaal zal blijven. De afstand mag ten opzichte van hagel iets groter zijn, een vijftig tot zestig meter. Ik zou dit projectiel direct na de .22 wegens ballistische redenen afraden op dit wild.

Selectief afschot onzinnig?

Het reductiebeleid van het ree in het algemeen verdient enige aandacht. Zet je maar schrap. Selectief afschot is voor de populatie onzinnig. Het genemateriaal is zes miljoen jaar oud en degene die denkt daar in zijn kleine jachtveldje nog iets aan te kunnen veranderen, is een onverbetelijk optimist. Het genetisch materiaal is zo veelzijdig en zo gestabiliseerd, dat het niet meer gevoelig is voor ons gepretendeerd 'selectief afschot'. Daaronder verstaan wij het bemachtigen van een schamel ree, hoewel dat armetierig ree exact hetzelfde genemateriaal heeft als zijn volgevreten achterneef! Een mooi groot opgezette bok vererft echt niet beter dan een mager spitsertje die de kans krijgt als die territoriumbok even

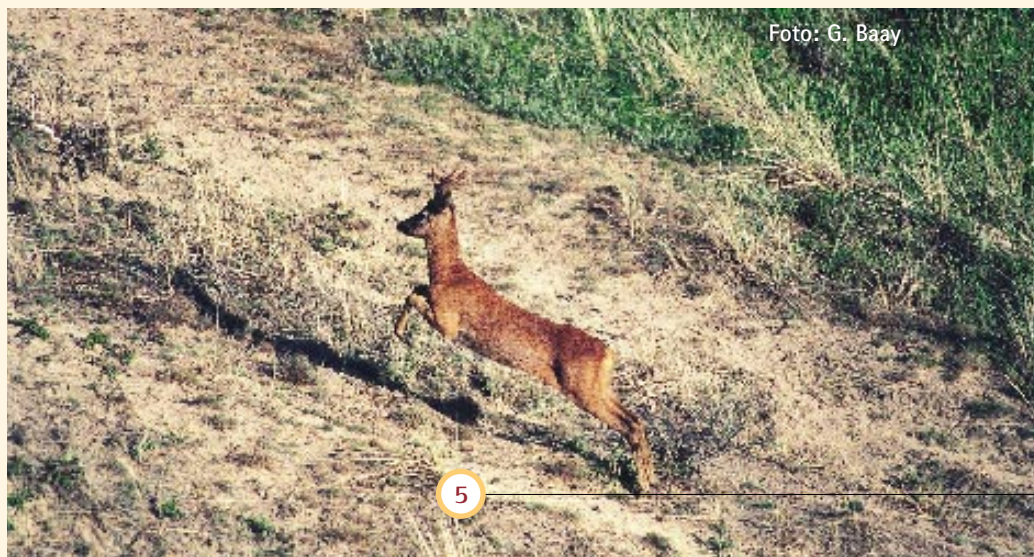

Foto: G. Baay

Foto: S. de Vries

niet kijkt of bezig is om een andere bok te verdrijven! Daarnaast beneemt de jager zich met die drang tot verbetering veel jachtgenoege en heerlijk vlees en dat is alleen gunstig voor de buurman die minder belast wordt door de gedrevenheid dat geloof in de praktijk te brengen. Afgezien daarvan: het aanspreken van dieren binnen één geslacht is bijna onmogelijk. Indien je in de winter een geit ziet met een paar drukke dartele dieren, dan kun je ervan uitgaan, dat die kleinere de kalveren zijn. Maar niet altijd. Er zijn tengere geiten met grote kalveren die zwaarder kunnen zijn dan de geit (eigen ervaring in maart). De bijzonderheden van het gedrag kunnen iets zeggen. Naarmate de maanden vorderen wordt het verschil tussen geitkalf en geit kleiner.

Er zijn jonge bokken, die goed opgezet hebben, beginnend zesender. Ze kunnen ook al hun 'energie' in de lichamelijke ontwikkeling gestopt hebben en zeer gering opzetten. Knopbok? Nee hoor, het kan zijn dat hij het volgend jaar een zesendertje schuift. Wat te doen? Het wordt een soort kansberekening, net als op de beurs. Oudere bokken kunnen een gaffeltje dragen omdat ze in januari/februari te maken hadden met veel verstoring. Is dat dan reden die bok als dank voor zijn uitgekende levensstrategie te schieten? Kijk vooral naar de lichamelijke conditie! Voor de reeënpopulatie heeft zogenaamd 'verkeerd' afschot echter geen betekenis. Ik heb een achterdocht tegen degenen die in hun wijsheid aan kunnen geven of een levende geit of bok vier, misschien wel vijf jaar oud is, maar beslist niet meer of minder. Een slijpplaatje kan dan bewijzen dat het twee jaar was, leeftijden (en schootsafstanden) voor en na het schot blijken slechts bij toeval identiek. Als je de literatuur erop naslaat, is het statistisch voor de populatie van geen belang of

je nou jong of oud schiet bij vrouwelijk of mannelijk en ook niet in welke periodes je dat doet. Kortom: het aanspreken binnen het geslacht moet niet die belangrijke plaats worden toegekend die onder andere in ons land gangbaar is. Belangrijk is dat je zorgt dat de stand niet te hoog wordt. Versta je onder selectief afschot het verwijderen van duidelijk zieke of kreupele reeën dan is daar ter voorkoming van overbodig dierenleed alles voor te zeggen.

Nachtjacht

In sommige landen is het ook gebruikelijk om met heldere maan te jagen of dagtijden aan te houden die net zo ver gaan als het bukslicht dat toelaat. Het was wel vreemd om midden in de nacht in Hongarije nog op ree te jagen. Maar met volle maan en sneeuw kan veel, in die omstandigheden is een verlicht afkomen een groot voordeel! Goed, ik zou nog graag wat woorden willen besteden aan de jachttijden, die kunnen meer of minder diervriendelijk zijn. Ik heb ze in een schema overzichtelijk weergegeven. Kijk daar eens overheen en bepaal dan waar het gemiddelde aan rood, aan blauw en aan groen ligt. Dan ben je een stuk wijzer!

Afschotperiode geiten

De geiten. Het hoogtepunt van het zetten valt rond 1 juni. Nou ben ik wat dieren betreft niet sentimenteel, zodat ik altijd argumenten voor of tegen een afschottijd in beschouwing zal nemen. Ook bij navraag is me echter niet duidelijk geworden waarom onder andere in Italië, Roemenië, Frankrijk en Spanje die geitenjacht mede gedurende de zettijd valt. Misschien zijn het regels die alleen voor de smalreeën gelden. Er zijn daarnaast kantons in Zwitserland, waar men vanaf 1 mei op de geit jaagt. In Frankrijk soms vanaf 1 juni op geit en bok. Maar ook de begintijd in Zweden vind ik veel te vroeg. Het kan zijn dat men het zetten vóór wil zijn, het is ook mogelijk dat men juist de aanwas wil voorkomen en daarom de geiten bij de pas gezette kalveren wegschiet. Afgezien van het feit dat zulk afschot voor de populatie geen kwaad kan (het volgend jaar zullen de overgebleven geiten meer kalveren zetten) vind ik zo'n jachtperiode niet overeenkomen met achting voor dit dier. Toch een relativerende gedachte voor ons land. Er zijn vele jaren geweest dat we hier in Nederland de kraaien en eksters van het nest schoten. Of ze nou jongen hadden of niet. Dan de duivenjacht. En de verwilderde katten? Vossen. De konijnen, die het hele jaar werpen? Haas met jongen in december? Het is allemaal betrekkelijk. Het wegschieten van een ouderdier is voor de jongen meestal dodelijk, het doet er dan voor mijn gevoel niet toe of het dier groot of klein is, zoogdier of vogel. Als het ook anders kan, waarom zou je dat dan niet doen? De geit is belangrijk om de kalveren te beleren en wegwijst in het terrein te maken en geeft bovendien nog tot zes maanden na het zetten melk. Daarom zou ik niet te vroeg met dat geitenafschot willen beginnen. In een aantal landen zie je dat dit start per 1 september. Het bovenstaande

Foto: G. Baay

zou ervoor kunnen pleiten om dat niet voor 1 december te doen.

Als je het overzichtje ziet dan zijn wij (met Schotland) het laatst open met de geitenjacht. Wij hebben dat indertijd gedaan om de kalveren maximaal van de geit te laten profiteren. Iedere jager vindt het desondanks in februari en maart wel erg vervelend om die grote foeten na het schot eruit te moeten halen. Het is zelfs reden om niet op geiten te schieten. Ik kan me daar wel wat bij voorstellen, want het kan beter.

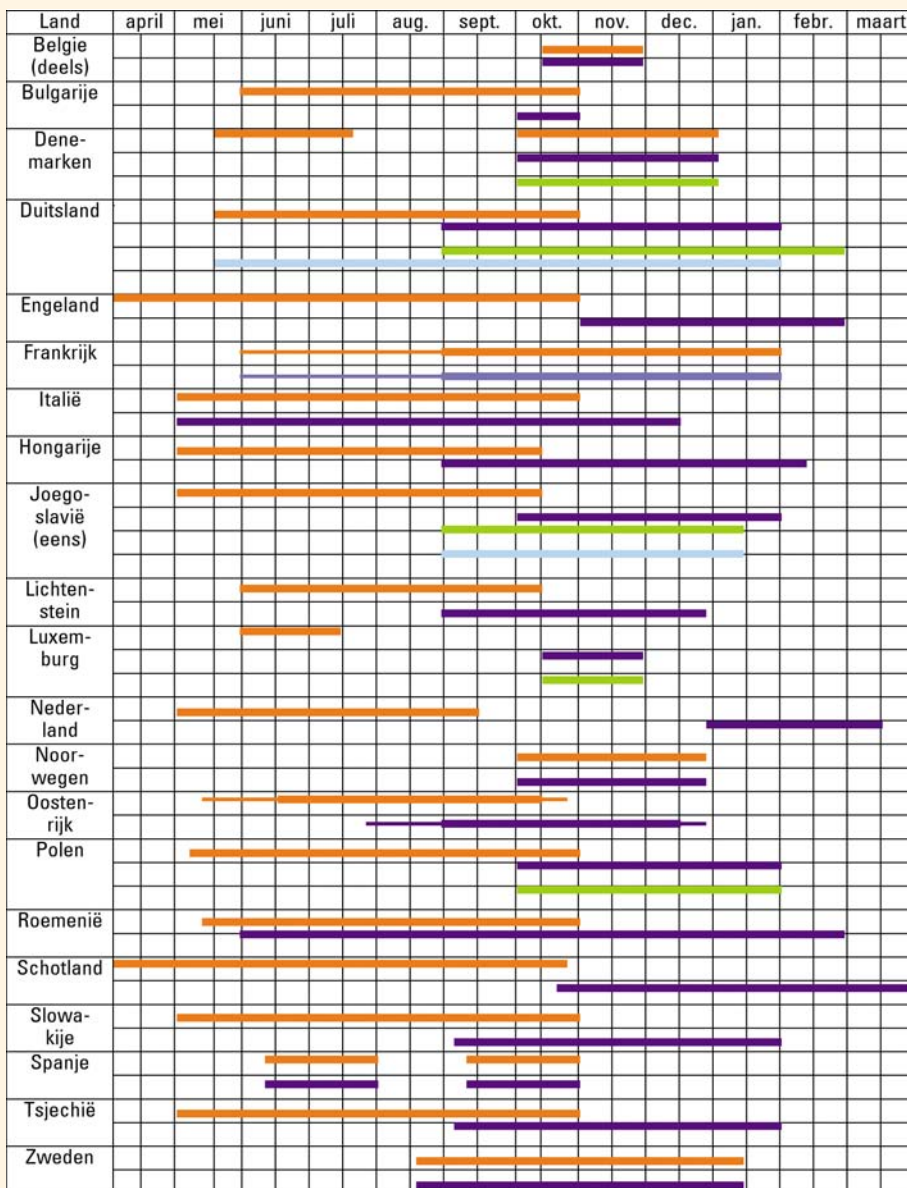

Foto: G. Baay

Afschotperiode smalreeën en kalveren

In Duitsland kent men de jacht op smalree

van 15 mei tot 1 februari. Dat vergt nogal wat kennis van de jager. Als je goed naar de

- = Bok (dunnere streep duidt op afwijkende opening in bepaalde landsdelen of onder voorwaarden)
- = Kalf (indien per land niet aangegeven gelden de tijden voor bokken en geiten)
- = Smalree
- = Geit (idem)

uier en naar het gedrag kijkt kun je inderdaad het smalree onderscheiden van een geit met kalf. Het aanspreken blijft moeilijk, vooral als de begroeiing wat hoger is en in de bronstperiode waarbij de uier praktisch verdwijnt. De Duitsers gaan uit van gedegen kennis en velen kunnen goed aanspreken. Ondanks dat heb ik reserves tegen deze periode smalreeënjacht. De kans op vergissingen blijft groot en je voelt je erg lullig als je een geit met volle uier schiet (eigen ervaring). Joegoslavië kende voor alle oorlogen ook dat smalreeënafschot, van 1 september tot 15 januari. Hoe het nu is weet ik niet. Ze hebben wel wat anders aan hun hoofd. Een aantal landen kent specifiek kalverenafschot, ongeacht het geslacht. Deze periode valt meestal tussen september en januari. Dat is verstandig, in de winter gaat 20 tot 50% dood en je kunt beter een deel van die natuurlijke sterfte eerder benutten, het totaal aan sterfte wordt daardoor echt niet meer!

Afschotperiode bokken

De bokken worden over het algemeen geschoten tussen april en oktober. Het aanspreken behoeft geen probleem te zijn. In enkele landen wordt de jacht tijdens de bronst uitgezonderd. Dat gebeurt meestal om redenen van piëteit, want men schiet niet graag een bok die aan het drijven is, of sterker, in de tien seconden dat hij een geit beslaat. We moeten echter niet te ver gaan en de reeën menselijke gevoelens toedichten. Afgezien daarvan heb ik een verslag gelezen over de predatie van ree en daaruit bleek dat grotere predatoren meer succes hadden tijdens dan buiten de bronst. Een bok in de bronst wordt na zijn dood nog dezelfde dag opgevolgd door de volgende kanshebber voor het territorium en, zoals al eerder gezegd, het doet er voor de populatie niets toe of een geit nu door bok A of door bok B wordt beslagen. Laten wij daar als beheerders niet over in

zitten. Kortom: de bronst lijkt mij geen reden om het afschot van bokken te staken. De Denen en Spanjaarden onderbreken de jacht wel tijdens de bronst. In België en Scandinavië beginnen ze daarna. Als je de jachttijden in Europa bekijkt, dan kun je er een gemiddelde uit halen.

Gewenste afschotperioden

Als we alles op een rij zetten dan zou het populatietechnisch te verdedigen zijn om een universele jachttijd in te stellen van ruwweg 1 november tot 1 maart. Het aanspreken is dan niet van belang, je schiet dus zonder aanzien 'des persoons' zo gauw de bok of geit zich goed presenteert. Zoals men ook wel in Frankrijk doet met het kwantitatieve afschotplan. De jonge dieren komen eerder voor de loop dan de oudere, er vindt een 'natuurlijke selectie' plaats. Onder de volwassen reeën blijven de oudste het langst buiten schot, omdat deze het meest bekend zijn met de gevaren van die stiekeme groene figuurtjes. Voor de bokken maakt het niet uit of ze schuiven of niet. Wat je ook schiet, je doet er de populatie geen kwaad mee, je laat je gevoelens en emotie in verband met de kalveren en/of foeten bijna onberoerd en het enige waarop je moet afzien is de trofee. Deze strategie zou ik kiezen indien een populatie tijdelijk sterk gereduceerd zou moeten worden. Vele jagers zullen deze manier onoverkomelijk, misschien wel onwettelijk vinden. Ik ben erg benieuwd naar die argumenten.

De vergunningverlening voor het beheer zou universeel moeten zijn, waarbij de gemotiveerde en deskundige rechtspersoon/reeënbeheerder zelf uitmaakt wat en wanneer hij schiet. Zolang dit in ons georganiseerde landje toekomstmuziek is kunnen we alleen maar filosoferen over de afschottijden. Willen we de hierboven genoemde universele reductie nuanceren, dan zou je de onderstaande suggestie kunnen volgen. Ik laat daarbij meewegen de gegevens van andere landen, de geografische ligging van ons land

en de mening van andere deskundigen. Afgezien van de nu bestaande wettelijke periodes zouden de volgende tijden vrijwillig als min of meer vaststaande leidraad kunnen gelden. Er zullen gebieden zijn waar jagers gemotiveerd van deze tijden af willen wijken. Ook daar moet de ruimte voor zijn!

Kalveren (bok en geit)

Tussen 1 oktober en 1 december. Schiet één van een tweetal (of twee van de drie). Voordelen: je maakt de jacht onderdeel van de toch optredende natuurlijke sterfte, de dieren zijn met meer succes aan te spreken (gedrag en grootte), je zorgt dat de rest meer voedsel in de winter krijgt, je scheidt meer rust in de populatie. Nadeel: weinig kilo's wildbraad.

Geiten en smalreeën

Tussen 1 december en 1 februari. Voordelen: de geiten hebben nog de tijd om de kalveren wat bij te brengen, er is nog grootteverschil met de kalveren (aanspreken). Het anderhalfjarige smalree gaat automatisch mee, eventuele kalveren kunnen desnoods ook nog geschoten worden. Foeten zijn nog nauwelijks ontwikkeld. Zowel met het schieten van de kalveren als van de geiten houd je meer voedsel in de winter beschikbaar.

Jaarlingen

Tussen 15 april en 15 juni. Voordelen: ze lopen veel alleen, zijn wat het gedrag betreft nog 'jong'. Omdat we ze niet de bronst in laten gaan neemt de latere rust in het veld aanmerkelijk toe. Voor statistische zekerheid schiet je vooral de spitsers en gaffels, kleine zesendertjes tot gehoorhoogte. De dakrozen, kranrozen en gezichtstekening zeggen te weinig. Het enige waar je rekening mee kunt houden is de verkleuring, die voor de jongste dieren statistisch gezien meestal in april (en september) plaatsvindt en het vegen, meestal tot in juni.

Volwassen bokken:

Tussen 15 juli en 1 oktober. Speciaal voor de

trofeeënjagers. Voor de populatie heeft deze periode geen betekenis, het afschot zou ook in de geitenperiode (of zelfs het gehele jaar) kunnen.

Foto: J. Hendriks

Vanzelfsprekend kun je het afschot nog nader specificeren en bepaalde eisen stellen. Hoe meer eisen, hoe meer vergissingen en voor de populatie maakt het weer niets uit. Over het algemeen zie je in de praktijk, dat de jongere dieren eerder op het tableau komen dan de oudere. De oudste geiten en bokken zijn het meest heimelijk en kennen het klappen van de zweep (boks). Voor de vererving maakt de leeftijd niet uit.

Ga meer jagen zoals je vroeger op houtsnip deed, gebruik meer verplaatsbare dan vaste hoogzitten. Die laatste verontrusten te veel. Voeg vrijwillig rustpauzes in, dan komt het ree tot rust (en jij ook).

Nog eens in een overzicht mijn visie:

	april	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart
	[orange bar]			[orange bar]			[green bar]		[purple bar]			
x	jaarling, bok		rust	Bok 2 jaar en ouder			geit-, bok-kalveren		geit/smalree evt. kalveren		thuis zitten, niet tellen	

© Overname alleen met bronvermelding

jan1.smit@wxs.nl

Hoeveel bureaucratie hebben reeën nodig?

Door B. Hespeler

Over geen andere wild discuten jagers zo veel als over reeën. Dit hoewel geen andere wildsoort zich zo probleemloos en zo succesvol aanpast aan veranderende omstandigheden en aan mensen. Eigenlijk zou dat een aanwijzing kunnen zijn om de jacht op deze dieren zo eenvoudig mogelijk uit te voeren.

In Europa gelden de Duitsers als bureaucraten, die simpele dingen graag ingewikkeld maken. Geen wonder dus dat ze ook dat eenvoudigste en oudste handwerk ter wereld – de jacht – tot een wetenschap maakten. Zo deelde de in 1934 door de Nazi's opgestelde 'Reichsjagd gesetz' de reeën in klassen in, vond goede- en slechte vererfers uit, en bedacht rode punten en straffen voor fouten in het afschot. De jacht behoorde een elitair handwerk te zijn, volledig in de geest van de toenmalige machthebbers. Om deze aanspraken te vervullen en om minder geliefde tijdgenoten van de jacht te kunnen uitsluiten moest die gecompliceerd zijn.

Leeftijdsklassen hebben slechts zin, wanneer ook de gemiddelde jager in staat is de leeftijd van een ree nauwkeurig te kunnen vaststellen. Daarvoor werd tegelijkertijd een catalogus vol leeftijdskenmerken vastgesteld. Dit hoewel enkele van deze kenmerken al voor het tot stand komen van deze jachtwet door de wetenschap als onbruikbaar en ontoereikend werden beoordeeld.

Met behulp van leeftijdsklassen en van kwaliteitskenmerken (goede- en slechte vererfers) moest de kwaliteit van het ree als soort, worden verbeterd. Naar de geldige ideologie van het Nationaalsocialisme behoorden alleen de sterksten te overleven. Tegelijkertijd werd per leeftijdsklasse beschreven hoe de trofee er uit dienden te zien, om als gewenste vererfer te worden beschouwd. Opnieuw veronderstelde dit een nauwkeurige leeftijdsbepaling.

Bij edelherten was men het eens geworden over een leeftijd van tien jaar voor herten met een goede erfelijke aanleg als minimum leeftijd voor afschot. Voor reeën werd vijf jaar als minimum afgesproken.

Vervolgens moesten natuurlijk ook kenmerken worden vastgesteld waaraan bij dode bokken de leeftijd vast te stellen was. De belangrijkste werd de gebitsslijtage. Dit hoewel reeds in 1934 genoeg materiaal voor handen was dat de onbetrouwbaarheid van dit kenmerk bewees.

Maar laten we op dit moment in onze terugblik al deze feiten eens vergeten en er van uitgaan dat we de leeftijd van een levende reebok wel zouden kunnen bepalen en dat de gebitsslijtage methode betrouwbaar zou zijn, dan was er nog steeds niets gewonnen. Voor de voortplanting zijn immers twee geslachten, mannetjes en vrouwtjes nodig. Hoe stelt men echter de leeftijdsklassen van geiten vast, hoe herkent men de leeftijd van geiten?

Kalf – Jaarling – Volwassen

Jawel, deze drie groepen kunnen we, bij beide geslachten, daadwerkelijk onderscheiden. En dat is ook ruim voldoende om voor een groot deel natuurvolgend te jagen. In plaats van de bureaucratie in stand te houden zouden we moeten kijken hoe de natuur jaagt, in

welke groepen zij oogst. De verreweg grootste ingreep vindt plaats in het eerste levensjaar. Wat minder groot, maar nog steeds fors zijn de verliezen in het tweede jaar. Daarna neemt de mortaliteit snel af en is tenslotte gelijkmatig verdeeld over de rest van de leeftijdsgroepen.

Het zijn precies de drie leeftijdsklassen die we nodig hebben om ons afschot over te verdelen. Iedere verdere onderverdeling in leeftijd of in kwaliteitsklassen is zelfbedrog zonder doel en waarde.

Bij alle diersoorten is de jeugdsterfte bijzonder hoog, maar ook variabel. Verliezen binnen deze groep worden snel gecompenseerd. Voor het afschot bij reeën betekent dit dat ongeveer 1/3 deel onder de kalveren moet worden gerealiseerd. Dit aantal ligt in de buurt van de minimale natuurlijke sterfte binnen deze groep. Wat de jager hier niet schiet sneuvelt wel voor een zeer groot deel door natuurlijke oorzaken. Sterke ingrepen in de kalverenklasse houdt de reewildstand gezond, maar hebben op de hoogte van de stand nauwelijks een reducerende werking, omdat het afschot zich binnen het raam van de compenserende natuurlijke sterfte beweegt. We zijn alleen maar iets sneller dan de natuur.

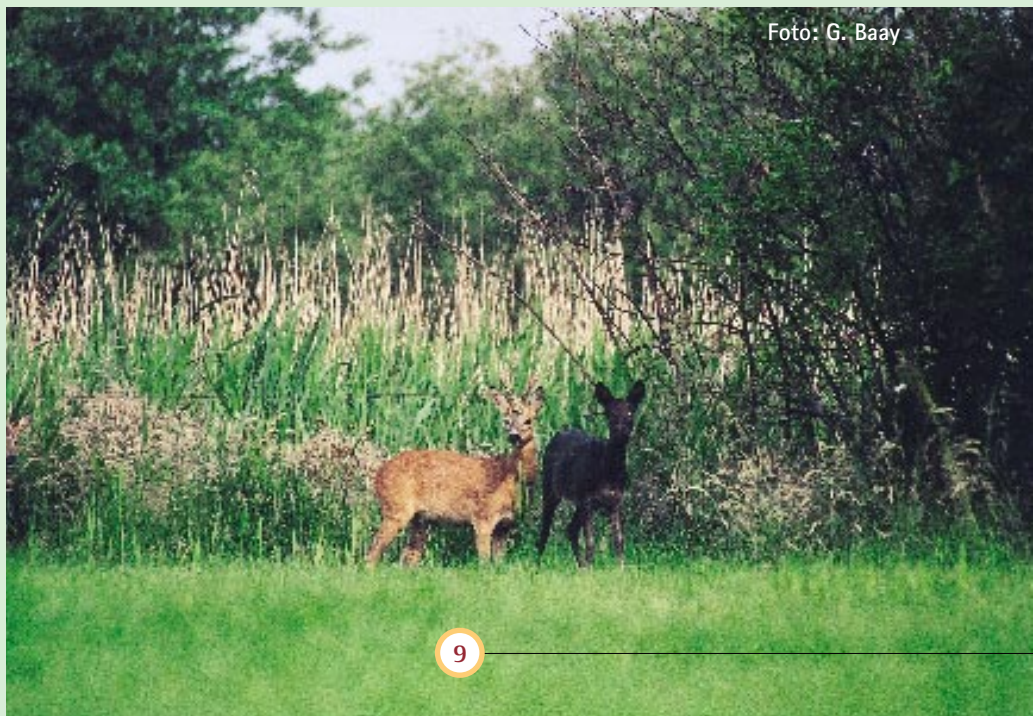

Foto: G. Baay

Nog steeds hoog is de natuurlijke mortaliteit onder eenjarigen. Bovendien komt hier nog een andere dichtheidsregulerende factor bij – de emigratie. Mortaliteit en emigratie staan in een zekere mate met elkaar in verband. Is de dichtheid aan reeën in de buurt hoog dan kunnen jaarlingen niet uitwijken. Zij leven dan in een niche onder sociale- en materiële druk van andere reeën wat leidt tot verhoogde sterfte. Jaarlingen, vooral de vroeg rijpe zijn zeer volhardende trekkers die aanzienlijke afstanden kunnen afleggen. Daarbij lopen ze grote risico's wat betreft het verkeer.

De jaarlingklasse is in de regel vooral dan te hoog als we te weinig kalveren schieten. Er is echter ook nog een andere mogelijkheid. Schiet u namelijk zelf veel reeën, maar de burens niet, dan is er een voortdurende toevloed van jaarlingen en smalreeën. In een dergelijk geval is het zinvol de volwassen reeën een of twee jaar met rust te laten en slechts kalveren en jaarlingen te schieten. In het geval van een enigszins in evenwicht zijnde reeënpopulatie kan men een derde van het afschot in de jaarlingklassen realiseren.

Onbekende volwassen reeën.

Natuurlijk wil een jager een oude bok schieten, omdat hij nog steeds gelooft dat oude bokken sterkere geweien dragen dan jongere. Maar dat klopt alleen binnen grenzen. Bokken zijn vroeg op hun top en hebben hun sterkste gewei vaak al op een leeftijd van vier jaar. Kijkt men op een trofeeënshow nauwkeurig dan zal men snel ontdekken dat het merendeel van de werkelijk sterke bokken jong is. Daarbij is de vergoeding van de schedelnaad van veel meer belang dan de onderkaken, die immers verwisseld kunnen worden.

Juist de trofeeënschieter zou er over na moeten denken wat de zin is, om in een land met een dicht weggennet bokken oud te laten worden.

Maar zelfs als we het zouden willen, zouden we niet in staat zijn om de leeftijd van een volwassen bok ook maar voor 50% zeker te bepalen. Als gevolg daarvan is iedere verdere onderverdeling in klassen zinloos. Natuurlijk laat iedere bok een bepaalde indruk achter. Wij schatten hem jonger of ouder of twijfelen – maar weten doen we het niet.

Nu kan iedere jager op zoek gaan naar een liefst oude bok. Maar wat gebeurt er eigenlijk als hij per ongeluk een jonge schiet? Daalt daardoor de gemiddelde leeftijd of raakt de

leeftijdsklassenopbouw in de war? Niets – helemaal niets gebeurt er. In plaats van een vijfjarige bok ligt er een driejarige op het tableau maar daartegenover wordt er een vijfjarige zes jaar.

Wie er over klaagt te weinig oude bokken in zijn veld te hebben heeft in de eerste plaats te veel volwassen reeën geschoten.

Bij de vrouwen precies zo.

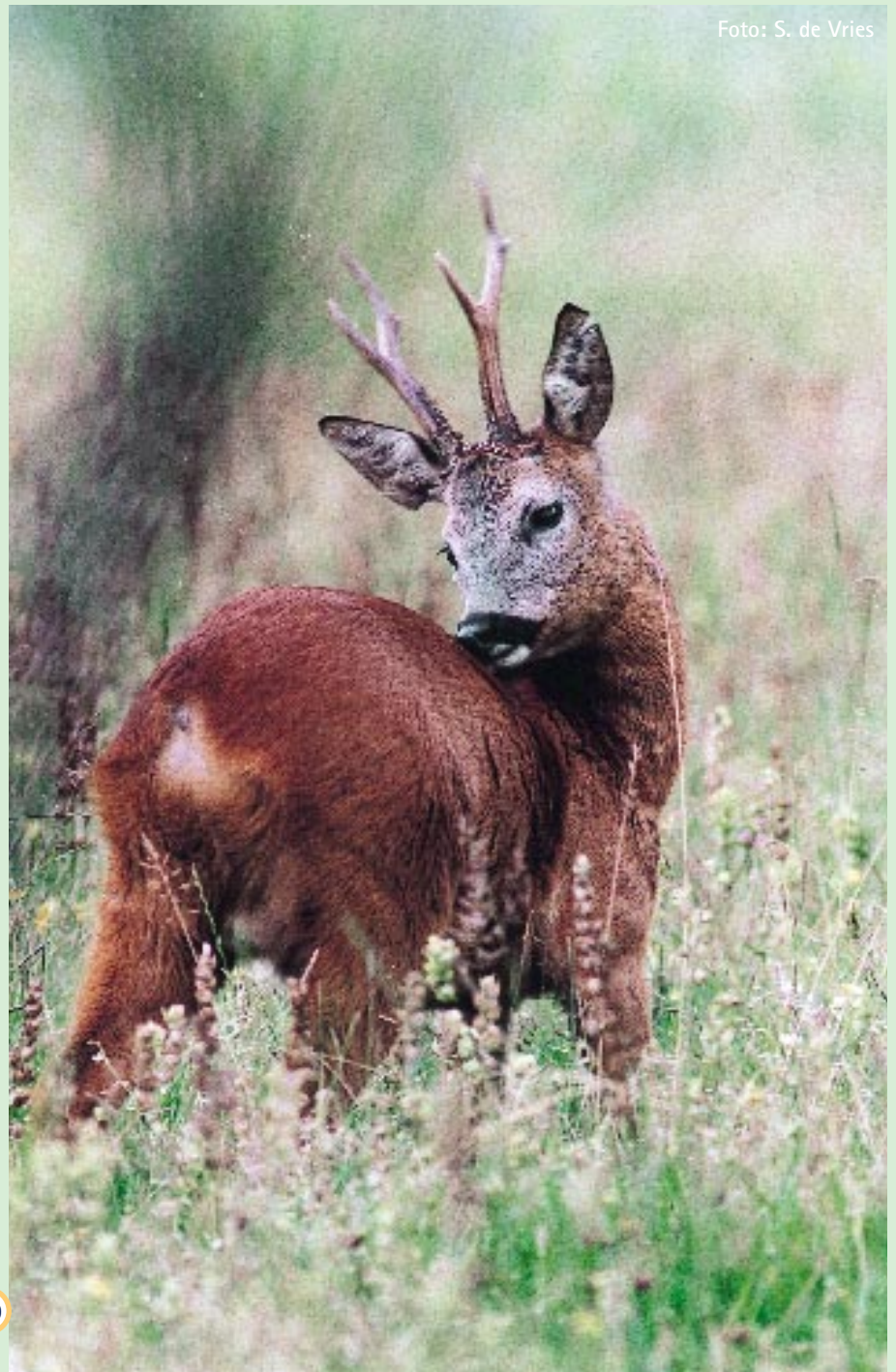
Ook bij de vrouwelijke reeën zijn maar drie groepen te onderscheiden: kalveren, smalreeën en geiten. En hetzelfde geldt als bij de bokken. Al in de herfst van het tweede levensjaar is het vaak verdraait moeilijk een alleen lopend smalree van een geit te onderscheiden. In de winter is dat sowieso slechts

bij goede vergelijkingsmogelijkheden te doen en soms zelfs dan niet.

Het lukt ons niet eens om betrouwbaar onderscheid te maken tussen jonge en oude geiten. Weliswaar krijgen jonge jagers een hele rij van criteria voorgeschoteld, maar die zijn als puntje bij paaltje komt niet betrouwbaar. De verharing is bij volwassen reeën niet leeftijdsafhankelijk, net zoals het gewicht, de lichaamsgrootte of de algemene conditie. Werkelijk oude geiten in flinke aantallen vindt men voornamelijk daar waar de stand onderbejaagd is. Onderbejaging verhoogt de jeugdsterfte en laat veel reeën oud worden. Tegelijkertijd is de gemiddelde conditie van onderbejaagde populaties slechter.

Met dank aan de vertaler B. Boers.

Foto: S. de Vries

Sprongvorming

Bok of geit?

Buffelgewei

Foto: T. Janssen

Sprongvorming

Het viel Walter van Gerwen op dat bij hem in de omgeving dan praat ik over een deel van zuid-oost Brabant in de buurt van Eindhoven weinig reeën tot sprongvorming overgaan. De grootste sprong die ik tot nu te heb gezien telde slechts vier stuks. In de jaren zeventig tot en met halverwege jaren negentig waren in dit gebied sprongen gemiddeld tweemaal zo groot.

Zelfs in de eind jaren zeventig heb ik 's zomers, als je dan van sprongen mag spreken, sprongen reeën gezien van 14 en 16 stuks! Het lijkt mij dat de klimaatveranderingen ook gevolgen heeft voor reeën en dat de zachte winters in Nederland op een of andere wijze de sprongvorming niet echt noodzakelijk maken.

Het is nu zo dat onder de huidige omstandigheden niet echt van een winter gesproken kan worden. En er is nog veel voedsel voorhanden. De eerste wilgenkatjes heb ik al in de tweede week van december 2002 gezien! Is het mogelijk dat er een verandering in het gedrag van reeën plaatsvindt door onder andere het klimaat?

Van veel rust is geen sprake. De mensen krijgen steeds meer vrije tijd en trekken er steeds

vaker op uit, om maar niet te spreken van de tientallen mountainbikers en motorcrossers die ieder weekeinde overal kras doorheen rijden. Mijn vraag is eigenlijk of er meer mensen zijn die vergelijkbare waarnemingen hebben opgedaan.

Bij deze vragen we lezers die dit herkennen hun reactie te sturen aan de redactie, ook voor verklaringen van bovengenoemde veranderend gedrag houden we ons aanbevelen!

Bok of geit?

Naar aanleiding van het artikel over afwijkende geweien in Capreolus nr. 37 komt de heer Mullink met de volgende melding. Ergens in

de Achterhoek trof hij in 1998 in de afschotperiode voor vrouwelijke reeën een ree aan van voren bok en van achteren geit. In overleg met de jachtopzichter werd tot afschot besloten. Dit heeft tot maart 2000 geduurd.

De heer Mullink vraagt of dit vaker voorkomt? Geiten met een gewei komt geregeld voor. E.e.a. wordt veroorzaakt door de aanmaak van mannelijke hormonen.

Half Buffelgewei

Ook naar aanleiding van het geweienartikel

van Guus Rutten komt Jan Meesters met een bok met een half Buffelgewei. De rechter stang is boven de roos sterk gebogen, zodat de stang achter zijn ogen recht naar beneden gaat. Een breuk is niet te ontdekken. Het lijkt of de stang

langzaam maar zeker in deze stand gebogen is. Door het buigen is de voedseltoevoer enigszins geblokkeerd, waardoor de ontwikkeling van gaffel iets achter is gebleven.

Ree met een lange staart

Door J. Schoonderbeek

Op zaterdagmiddag belt René, jachtopzichter op het landgoed 'De Bannink' bij Deventer op met het verzoek onmiddellijk te komen kijken. Hij had een ree met een lange staart geschoten. René verzekerde mij dat het geen smoesje of flauwe grap was. Toen ik het geitkalf zag liggen was het inderdaad net of het een hele lange staart had. Als je beter keek dan zag je, dat er uit het achterlijf een tak stak van meer dan een halve meter lengte. De tak had een doorsnee van circa 1 cm aan de platte punt tot meer dan 1 cm op de plaats waar deze tak uit het achterlijf kwam. Als je de achterloper opbeurde en in de lies keek zat daar een grote wond met nog een gedeelte van deze tak. Het uiteinde aan deze kant was wat bolvormig en was voor een

gedeelte in de wond blijven steken. Het vlees in de lieswond was al bedorven en stonk hetgeen aangeeft dat de verwonding al een aantal dagen oud was. Toen het kalf verder werd opengesneden viel het heupgewricht spontaan uit elkaar. Ook de darmen waren waarschijnlijk bij het binnendringen van de tak in het lichaam beschadigd. Deze vertoonden een vieze gele kleur met push er in. Wij hebben

niet verder gekeken, omdat het voor ons duidelijk was wat er was gebeurd. Bij een sprong over een sloot of een afrastering, is het kalf op een ongelukkige wijze met deze tak in aanraking gekomen. Ook zou het kunnen zijn, dat het kalf is opgejaagd door honden en bij een noodsprong met deze tak in aanraking is gekomen. Dat het binnendringen in het lichaam met de nodige kracht gepaard is gegaan is duidelijk. Het uiteinde van de tak was niet dusdanig scherp om bijvoorbeeld door een kleine ongelukkige aanraking direct het lichaam binnen te dringen en deze verwonding te veroorzaken. Verder zag het kalf er goed uit, was niet mager en was rond de ogen al bezig te verharen naar de zomervacht. Dat het kalf lichamelijk heeft geleden is duidelijk. Een landbouwer van het landgoed waarschuwde René dat het kalf op zijn land lag. Hij had gezien, dat een achterloper er bij slingerde toen het kalf weg liep. Ook had deze landbouwer gezien dat de tak uit het achterlijf van het ree stak en sprak over een ree met een lange staart. We zullen nooit weten wat er precies gebeurd is maar dat een ree zichzelf spiest is wel uniek.

Gevlekte achterloper!

Al eerder in hebben we in Capreolus melding gemaakt van witte reeën dan wel reeën met plaatselijk wit haar.

Van Job Bakker kregen we bijgaande foto. Het betreft een achterloper van een vrouwelijk kalf. Het kalf is in februari 2003 geschoten in de Achterhoek.

Foto: J. Bakker

Geen spoor van agressie?

Door Diederik Terlaak Poot

Het observeren en fotograferen van reeën is een hobby van mij. De vele uren die ik met name 's morgens maar ook 's avonds in de bosranden door breng leveren, behalve fraaie dia's, soms ook merkwaardige waarnemingen op.

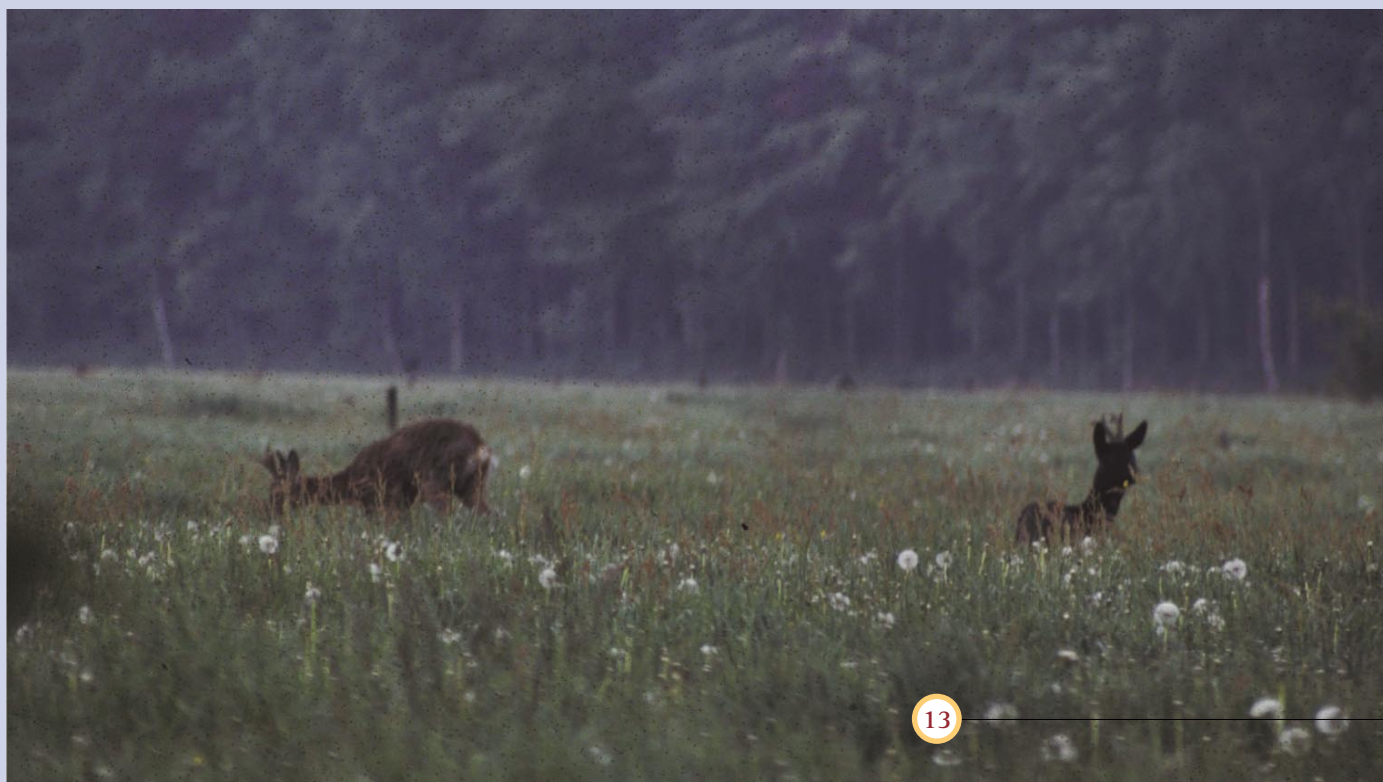
Hierbij stuur ik u plaatjes op die ik tijdens de bronst gemaakt heb van een merkwaardig tafereel wat betreft het gedrag van twee reebokken in hetzelfde veld.

In het betreffende weiland was een reebok al langere tijd dagelijks in de morgen aanwezig om de geiten die ook op het veld kwamen te drijven. De betreffende bok is aan de linker kant blind, maar toont verder wel gezond, en geeft dus ook een goed DNA door. Die blindheid is wellicht ontstaan tijdens een gevecht of door een tak. Het feit dat hij zich kan handhaven ondanks zijn handicap zegt genoeg. Die bok hoort trouwens alles, zelfs het veranderen van diafragma op 50 meter afstand, of het beroeren (nog niet eens neer zetten!) van grashalmen met mijn voet. Zijn gehoor is duidelijk scherper dan gemiddeld! Eén van de geiten die gedreven werd is een gebochelde geit. Het beest loopt wat mank dus in een oorspronkelijke natuur zou een lynx of wolf korte metten gemaakt hebben met een dergelijke reegeit. Alhoewel ik zelf reeën niet meteen met jacht associeer vind ik dat deze geit er tussen uit geschoten zou moeten worden. Nu raakt ze drachtig. Terug naar die twee reebokken. Op de bewuste morgen kwam er een tweede bok het weiland

in bij de halfblinde bok. In plaats van deze indringer meteen te verjagen, wat hij bij een indringer een paar dagen daarvoor meteen deed, werd er nu niet ingegrepen. Nog sterker, de andere bok begon de gebochelde geit te drijven zonder dat de andere bok optrad! Dat gaat tegen het normale gedrag in, en dergelijke tolerantie ben ik nog niet in de literatuur tegen gekomen! Zelf heb ik 15 jaar geleden eens gezien hoe twee bokken in de maand mei samen graasden in hetzelfde weiland zonder een spoor van agressie. Dat was op zich ook al vreemd! Maar wat ik nu gezien heb gaat weer een stap verder. De halfblinde

bok is verder heel alert: hij kwam twee weken geleden meteen op het geluid af van het kraken van een takje onder mijn voet, om vervolgens op 10 meter afstand om mij heen te cirkelen terwijl ik me doodstil gehurkt tussen de varens ophield. Uit het feit dat hij meteen op het geluid af kwam om dit te inspecteren bleek duidelijk dat hij geen indringers tolereerde. Waarom werd die tweede bok in het weiland dan wel getolereerd? Is dergelijk gedrag bij een van de lezers bekend? Zoja, dan zijn we zeer benieuwd naar uw reactie!

Sociale rangorde van het ree in Europa (deel 3)

Door T. Boerrigter

Veldree: (genetisch) aan omgeving aangepaste soort of flexibel gedrag

De flexibiliteit van reeën blijkt uit de grote verscheidenheid aan biotopen waar ze inmiddels voorkomen. Met name het grote verschil tussen het oorspronkelijke gesloten bosbiotop en de recentelijk betrokken grote open agrarische vlakten springen hier in het oog. Doordat er zich in deze twee uiterste situaties reepopulaties kunnen handhaven suggereren sommige auteurs, zij het met enige terughoudendheid, dat er sprake is van twee verschillende reesoorten. Het veldree als ondersoort van het oorspronkelijke bosree.

dieren in verschillende biotopen op een andere wijze anticipeerden op de seizoensveranderingen. Gelijksortige biotopen resulteerden in ongeveer een gelijke reactie. De reacties op lente en zomermaanden bleek in alle biotooptypen echter vrijwel gelijk te zijn.

Analyse genetische samenstelling

Analyses van de genetische samenstelling en de lichaamsstructuur op basis van schedelvorm, anatomie en aanwezige eiwitconcentraties wijzen op verwaarloosbare verschillen tussen bos- en veldreeën. Ander onderzoek waarbij reeën werden verplaatst naar de tegenover-

biotoopsamenstelling, blijven bepaalde gedragingen vrijwel onveranderd zoals intolerantie tussen bokken onderling, de aantrekkingskracht van dekking, territoriaal gedrag en de kleine familiegroep als fundament van de organisatie. Aan wordt genomen dat deze flexibele aanpassingsmogelijkheden het gevolg zijn van de relatie tussen oorspronkelijke landschapsmozaïeken waarin de ree is geëvolueerd of te wel kolonisatie van oorspronkelijke grote open catastrofes vlakten, die gelijkenis vertoonden met het huidige open agrarische landschap.

Foto: M. v.d. Belt

Foto: J. Huttinga

Een genetische variatie ontstaan door het aanpassend vermogen van een populatie aan hun veranderde leefomgeving. Deze suggestie wordt versterkt door een waarneembaar verschil in sociale organisatie die veldreeën vertonen buiten de bronst in de herfst- en wintermaanden. Er wordt echter aangenomen dat dit vrijwel zeker een reactie van een populatie is op de seizoensverandering en de daaruit voortvloeiende beperkingen in voedsel- en dekkingaanbod. Dit idee wordt bevestigd door onderzoek naar gemerkte reeën in verschillende biotopen. Uit de resultaten kon worden geconcludeerd dat

gestelde biotoop leverde eveneens geen bewijs van genetisch afwijkend gedrag. De verschillende gedragspatronen in verschillende biotooptypen in de herfst- en wintermaanden zijn dus eerder het resultaat van door de evolutie bepaalde erfelijke reacties op de leefomgeving dan dat er sprake is van verschillende genetische samenstellingen. De conclusie is dat het veldree geen genetisch afwijkende ondersoort is van het oorspronkelijke bosree maar zeer flexibel soortspecifiek gedrag vertoont. Deze flexibiliteit manifesteert zich met name in de sociale organisatie tijdens de herfst- wintermaanden. Ongeacht de

Territoriumgedrag in een open omgeving

Alhoewel veldreepopulaties praktisch het gehele jaar vertoeven in het open veld, blijven voor individuen dekkingstructuren belangrijk. Hoge concentraties veldreeën treden op in een heterogeen landschap. Dit wordt bepaald door verspreid liggende landschappelijke elementen zoals bosjes of reliëf in de vorm van sloten of kleine heuveltjes. Deze dienen als bescherming tegen onder andere weersinvloeden, als ligplaatsen voor kalveren en als basis voor sociale activiteiten zoals territoriaal gedrag. In een onderzoeksgebied in Kalø (Denemarken) waarin bossen en open

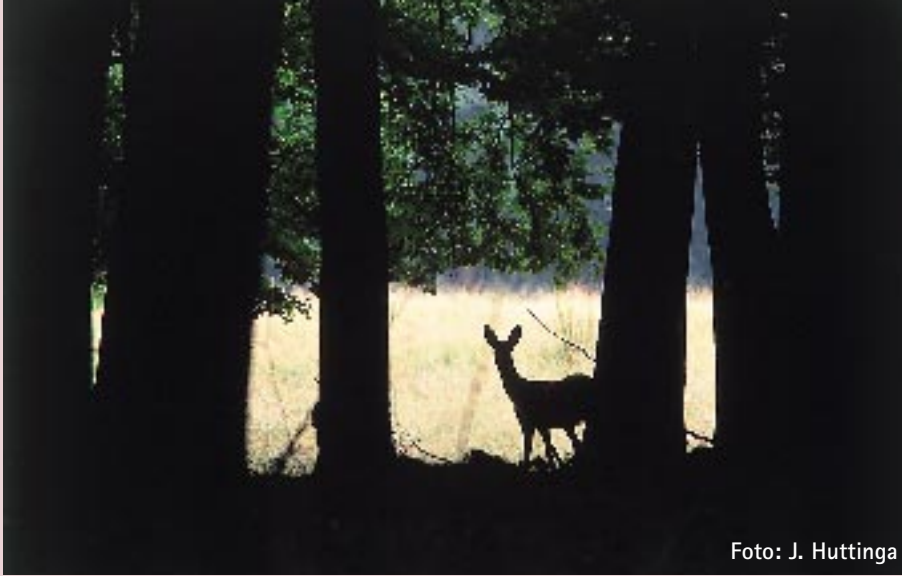

Foto: J. Huttinga

vlakten elkaar afwisselden, observeerden onderzoekers dat de leefgebieden van reeën beide elementen bevatten. In het voorjaar, de tijd dat de territoria werden vastgesteld, boden de veldgewassen niet voldoende permanente dekking. De reeën waren in deze tijd vrijwel alleen in de bosgebieden te vinden. Naarmate de gewassen hoger werden en dus dekking boden verplaatsten ze zich meer naar het open veld. Andere onderzoeken wijzen uit dat de grootte van het leefgebied in gemengde biotopen afhankelijk is van het aandeel en de verspreiding van landschappelijke elementen. In overwegend open agrarische landschappen bevatten de bokkenterritoria steevast altijd reliëf en landschappelijke elementen. Vooral in de lente en zomermaanden maken ze hier frequent gebruik van. De grote hoeveelheden kwalitatief goed voer (landbouwgewassen) blijkt dus ondergeschikt aan de dekkingsmogelijkheden. Kurt gespeculeert dat in gevallen waar de voedings- en dekkingsbronnen slechts seizoensgebonden voor handen zijn zoals in agrarische gebieden en in bergbiotopen, de bokkenterritoria minder stabiel zijn of zelfs geheel ontbreken. Bij het ontbreken van territoria verandert doorgaans ook het voortplantingssysteem. In plaats van op territoriaal gedrag is dit systeem gebaseerd op toevallige ontmoetingen tussen bokken en geiten. Het merendeel van de publicaties over dit onderwerp benadrukken daarentegen de gelijkenissen in het sociale systeem bij bos- en veldreepopulaties in de zomermaanden en ontkrachtten hiermee de theorie van Kurt. Tijdens de wintermaanden, bijvoorbeeld, zijn de leefgebieden in veldbiotopen enkele keren groter dan die in de bosbiotopen. Zomerleefgebieden zijn in alle biotooptypen ongeveer gelijk. De conclusie is dat veldreeën de binding zijn blijven behouden met houtopstanden en dekkingstructuren waardoor het territoriaal gedrag gehandhaafd blijft. Deze aspecten binnen het sociale systeem

worden waargenomen in een grote verscheidenheid van biotopen en omstandigheden.

Functie en evolutie van het sociale systeem

Er zijn een enorm aantal soortspecifieke variaties van het sociale systeem van hoefdieren waar te nemen als gevolg van de leefomstandigheden. Reeën vertonen eveneens een grote mate van gedragsaanpassingen als reactie op bijvoorbeeld de biotoopsamenstelling en het aantal hierin aanwezige soortgenoten. De oppervlakte van de winterleefgebieden is variabel en gerelateerd aan de beschikbaarheid van voedsel en dekkingsbronnen. Bokken kunnen hun territoriumoppervlak verkleinen wanneer de concurrentiestrijd om beschikbare ruimte toeneemt. De ligging en de oppervlakte van de territoriumkern blijven echter onveranderd. Geiten gaan sprongen vormen bij hoge dichtheden. De spronggrootte varieert sterk en is gerelateerd aan de biotoopsamenstelling en de reeëndichtheid. De sociale en ruimtelijke organisatie bij reeën steunt op drie steeds terugkerende aspecten, te weten:

- de intolerantie tussen territoriale bokken onderling;
- de sterke ruimtelijke binding met dekkingstructuren (in ieder geval in voorjaar en zomer);
- de sociale organisatie met als basis de kern van de familiegroep (zie deel 2).

Deze aspecten lijken tegenstrijdig met de flexibiliteit die reeën vertonen bij het betrekken van sterk verschillende biotopen. Dit sterke contrast in gedrag vormt de basis van het onderzoek naar de functie en evolutie van het sociale systeem bij reeënpopulaties.

Territoriaal gedrag: voedsel, voortplanting en het belang van ruimte

De sterke ruimtelijke verbondenheid van reeën met dekkingstructuren en het sterk ontwikkelde territoriale gedrag van bokken

wijkt af van witstaartherten en pronghorns die slechts facultatief territoriaal gedrag vertonen. Alhoewel bij hogere dichtheden de overlap van bokkenterritoria toeneemt blijven reebokken de drie essentiële karakteristieken van territoriaal gedrag vertonen. Dit betreft:

- exclusief alleenrecht van de plaatsbok op de territoriumkern;
  - het met geweld verdedigen van het territorium;
  - dominantie in eigen territorium (zie deel 1).
- Dit zelfs in zeer verschillende biotopen, onder extreme omstandigheden en bij zeer hoge populatiedichtheden.

Voedsel

De gedragswetenschap gaat er vanuit dat het verdedigen van een territorium pas zal plaatsvinden wanneer er voordeel te halen valt. Het voordeel bestaat uit het veiligstellen van voedsel en/of partners, hiertoe moet geïnvesteerd worden in het patrouilleren in, en het verdedigen van een territorium met een verhoogd risico op verwondingen. Het lijkt onwaarschijnlijk dat de territoriumdrift bij reebokken een strategie is om voldoende voedselbronnen veilig te stellen voor één of meerdere vrouwelijke reeën, zoals dit bij sommige vogelsoorten voorkomt. De volgende punten staven deze bewering.

- In de eerste plaats neemt de territoriumdrift in de wintermaanden volledig af, terwijl dit toch de periode waarin het voedselaanbod het laagst is. Geiten zijn doorgaans niet territoriaal. Zelfs niet in de zomermaanden als ze feitelijk meer energie verbruiken dan bokken door de drachtperiode, het zogen en het verzorgen van de kalveren.
- In de tweede plaats is er geen relatie tussen territoriumomvang en het aanbod van voedsel en dekkingsbronnen en geitenaanbod. Ongeacht het aanbod en de verscheidenheid van deze bronnen blijken de grootte en grens van territoria jaren achtereen vrijwel onveranderd te blijven. In ieder biotooptype zijn de territoria van een bepaalde constante grootte. De vegetatiesamenstelling blijkt hierin geen actieve rol te spelen.
- In de derde plaats concluderen sommige onderzoekers dat territoriaal gedrag zich over het algemeen alleen voordoet op drie verschillende niveaus ten aanzien van de beschikbaarheid van: voedsel, dekking en geiten. Reebokken behouden hun territoriumdrift echter gedurende de gehele zomer waarbij niet alle genoemde niveaus

van primair belang blijken te zijn. In een open agrarische biotoop bijvoorbeeld, blijven bokken tijdens de zomermaanden constant de betrekkelijk voedselarme landschappelijke elementen in hun territorium verdedigen. Het grote aanbod kwalitatief goed voedsel van de omliggende veldgewassen wordt niet actief verdedigd.

- Tenslotte tolereert een volwassen territoriale bok in sommige gevallen een jonge bok terwijl deze toch een directe voedselconcurrent vormt. De bok dient hiertoe wel voldoende onderdanig gedrag te vertonen. Volwassen bokken zijn doorgaans het minst tolerabel tegenover jonge bokken met een groot gewei, die een concurrent kunnen zijn tijdens de bronst.

Paringssucces

Een andere hypothese is dat het territoriale gedrag van reebokken is ontstaan als een paringsstrategie. Door middel van een territorium verschaffen de bokken zich toegang tot de overlapte geitenleefgebieden waardoor het succes om zich voort te kunnen planten wordt vergroot. Wanneer in deze context alle verschillende aspecten binnen het reeëngedrag naast elkaar worden gezet kan zonder veel omhaal de hypothetische bewering worden vastgesteld dat territoriaal gedrag van reeën in alle biotooptypen wel eens niet de meest optimale voortplantingsstrategie kan zijn. De volgende argumenten staven deze hypothese.

- Het zou aannemelijk zijn dat bokken constant hun territoriumgrenzen en -grootte veranderen om het aantal aanwezige geiten binnen het territorium te vergroten. Echter de oppervlakte en de grens van een territorium blijft meerdere achtereenvolgende jaren gelijk. Daarnaast zijn bokkenterritoria en geitenleefgebieden bij normale dicht-

Foto: J. Huttinga

heden doorgaans qua oppervlakte gelijk waardoor het aantal overlapte geitenleefgebieden vrij klein is.

- Ten tweede mag een sterke competitiedrang tussen bokken onderling worden verwacht om de beste territoria (welke de meeste geitenleefgebieden overlapt). In tegenstelling tot andere hoefdieren zijn bijna alle bokken zeer plaatsgebonden. Een toenemend aantal reebokken heeft alleen een gedeeltelijke afname van de gemiddelde territoriumgrootte tot gevolg (behalve van de kern). Hierdoor kunnen jonge dieren pas veel later over een eigen territorium beschikken. Vrijgekomen territoria worden in zeer korte tijd weer in bezit genomen voor een periode van vijf tot zeven jaar (of zelfs levenslang). Dit betekent dat alle volwassen bokken zich meerdere jaren kunnen voortplanten of in ieder geval een territorium bezetten zonder dat er sprake is van een extreme competitie.
- Ten derde heeft territoriaal gedrag pas echt voordeel als de aanwezigheid van voedsel of dekkingsbronnen of geiten voorspelbaar is. Bijvoorbeeld dat deze zich in een bepaalde periode op vastliggende plaatsen

concentreren. Geiten komen tijdens de bronst echter niet samen maar zwerven individueel over één of meerdere bokkenterritoria. Ze zijn maar voor een korte periode van circa 48 uur ontvankelijk om beslagen te worden. Ontvankelijke geiten kunnen daarom worden beschouwd als zeer verspreide en moeilijke te verdedigen bronnen. Bij andere diersoorten vormt dit het uitgangspunt voor een sociale structuur gebaseerd op een zwerfend bestaan, waarin bokken de ontvankelijke geiten opzoeken en volgen (zonder vast territorium). Ter verduidelijking; twee antiloopsoorten, de girafgazelle (*Lithocranis walleri*) in Amerika en de kleine koedoe (*Tragelaphus imberbis*) in Afrika, komen voor in overeenstemmende biotopen. De girafgazellebokken zijn territoriaal terwijl de kleine koedoebokken de geiten volgen. Bepaalde wetenschappers nemen aan dat het verschil in sociale ruimtelijke organisatie zoals bij gazelle en koedoe het gevolg is van de vorm en de bouw van de soort. Deze ligt aan de basis voor het ontstaan van een bepaalde organisatievorm. Hierbij wordt vooral de nadruk gelegd op de aanwezigheid van goed ontwikkelde geurklieren zoals de girafgazelle bezit. Deze stimuleren het ontwikkelen van een territoriale organisatie omdat de bokken in staat zijn om hun territorium af te bakenen met geurmarkeringen.

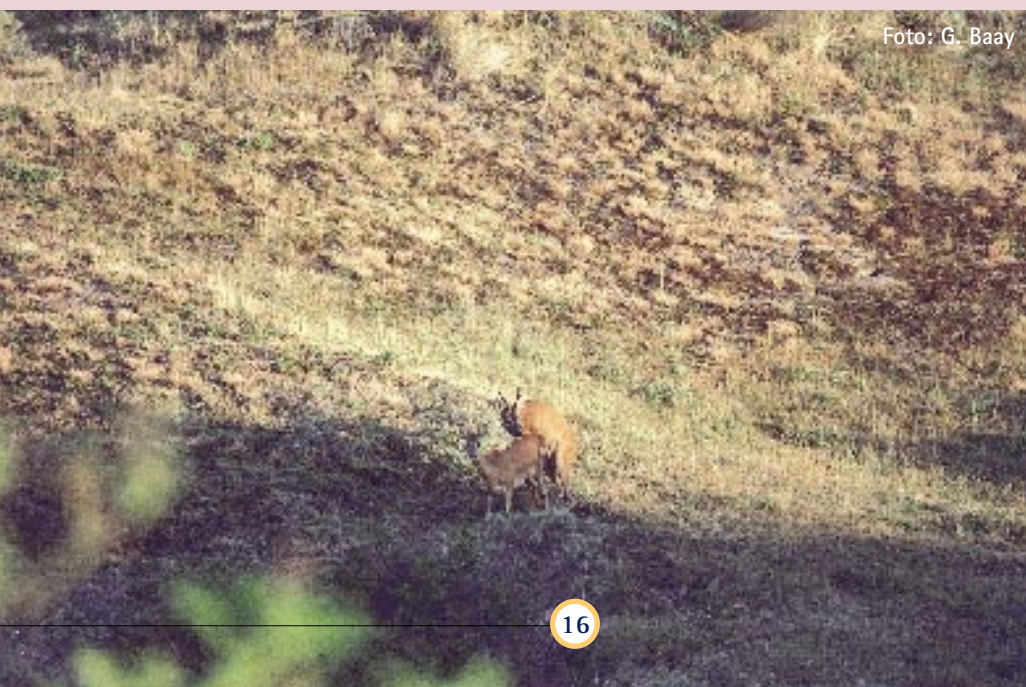

Foto: G. Baay

Het kan dus zijn dat territoriaal gedrag bij reeën oorspronkelijk in gesloten bosgebieden is ontwikkeld als een strategie om bij lage dichtheden over een geit of geiten te kunnen beschikken en dus niet over voedselbronnen. Omdat reeën inmiddels voorkomen in zoveel verschillende biotooptypen is het moeilijk om dit te zien als de meest optimale voortplantingstactiek.

1100 paar ogen speuren naar valwild

Door P.H. Schneider

Onlangs, tijdens mijn dagelijkse ochtendwandeling met de teckels in het achter ons huis liggende bos, 'n mooiere gelegenheid om te filosoferen is er niet, rijpte bij mij de volgende gedachte.

Gezien de lage respons van het aantal wegwachtmeldingen op het laatst uitgegeven enquêteformulier onder de zweethonden-deelnemers, om met de ANWB directie over deze problematiek eens van gedachten te wisselen.

Kort en goed, dit gesprek heeft geresulteerd dat de ANWB haar volledige medewerking heeft toegezegd om dit bijna dagelijks terugkerende probleem voor mens en dier te proberen terug te dringen.

Hiertoe heeft zij, de ANWB, bijgaande brief doen uitgaan aan al haar 1100 wegwachten met daarbij het zweethondenkaartje voorzien van een speciaal rood stempel met een korte en bondige instructie (zie brief hulpverlening ANWB).

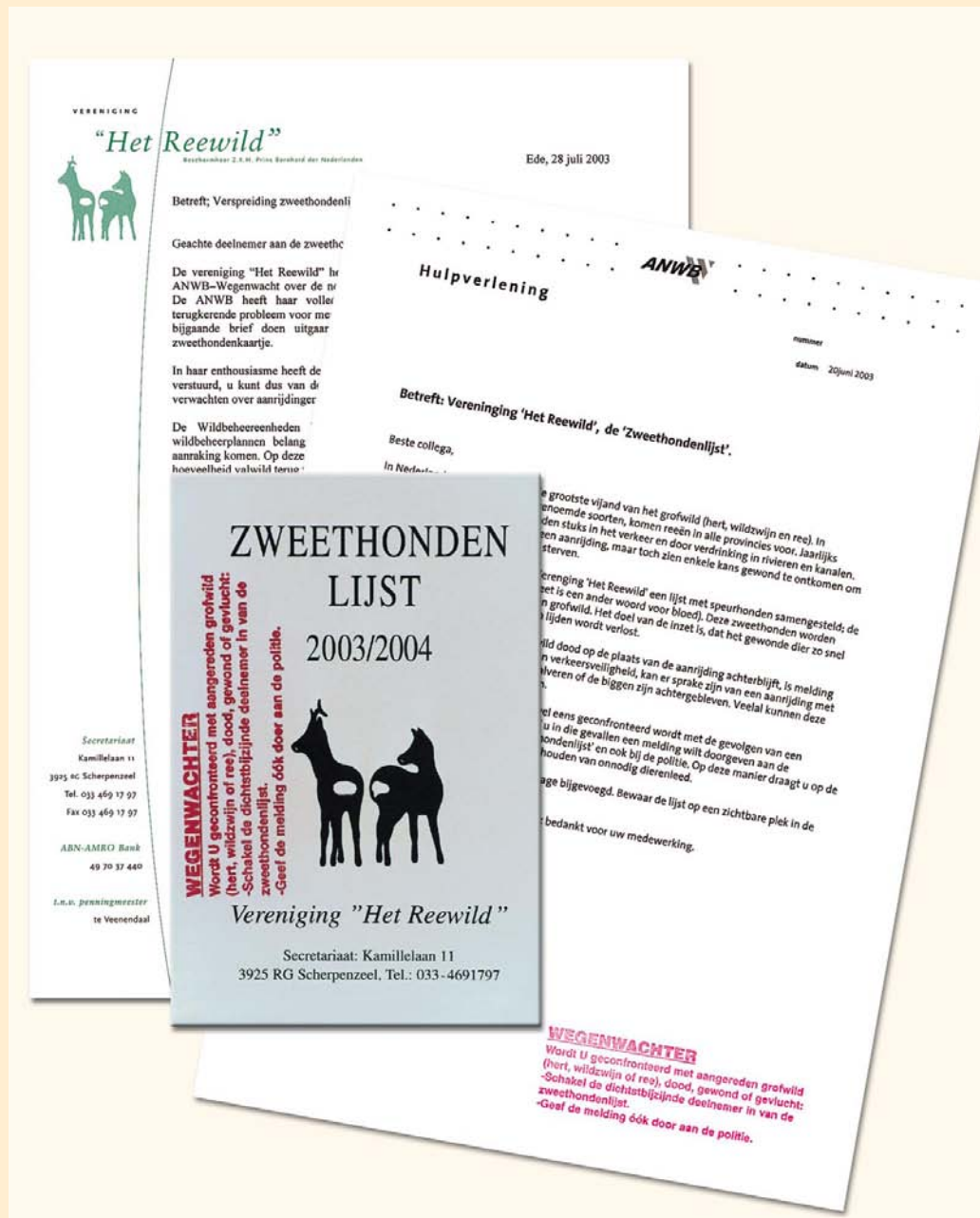
Doel is dat de Wegwachters consequent alle gesignaleerde botsingen met een ree melden bij de Politie. Tevens kan een lokale deelnemer van de Zweethondenlijst worden gebeld. Voordat een nazoek plaatsvindt wordt e.e.a. kortgesloten met WBE en jachthouder. De wildbeheereenheden hebben er voor de opstelling en uitvoering van hun wildbeheerplannen aller belang bij te weten waar en hoeveel dieren met het verkeer in aanraking komen.

Op deze knelpunten kunnen ze dan, al dan niet in samenwerking met de SBNL, adequate maatregelen treffen om het aantal aanrijdingen met reeën terug te dringen.

Maatregelen die o.a. genomen kunnen worden zijn de volgende:

- wildreflectoren
- Duftzaun
- Rasters
- Opsnoeien van bomen
- Afleidingswilddackers
- Ecoducten
- Uittredmogelijkheden in kanalen

De firma Arfman-Holten is o.a. specialist op

dit gebied en bepaald geen onbekende bij de vereniging 'Het Reewild'. Wij hopen dat in de toekomst deze vernieuwde opzet met de wegwacht zijn vruchten zal mogen afwerpen. Want op dit moment weten we in feite veel te weinig van datgene wat er van

onze fauna verdwijnt op de weg. Benader binnen uw WBE ook de plaatselijke politie met het zweethondenkaartje, zodat ook zij weten wie er waar het beheer voert. En houdt in de loop van het jaar contact met hen.

10 Jaar EU-regionaal reeënoverleg

H.G.E. van Loo

Op dinsdag 15 april 2003 werd alweer voor de tiende keer in de uiterste zuidelijke hoek van Limburg de EU-regionale reeënbespreking georganiseerd. De grensregio loopt van Vaals, over Gulpen, Gronsveld, Meerssen, Valkenburg, Brunssum, Schinveld, Voerendaal weer naar Vaals.

De organisatie van deze bespreking vindt haar oorsprong in het feit dat in deze regio veel jachtvelden grenzen aan Duitsland en België. Een tweetal problemen bij het reeënbeheer zijn de ontbrekende maar noodzakelijke contacten tussen de jachtveldhouders over de landsgrenzen en de verschillende jachtwetgevingen met verschillende openings- en sluitingstijden. Het ree houdt met de territoria geen rekening met de landsgrenzen, maar wij moeten als jachthouders wel dezelfde populatie beheren.

Om het overleg te verbeteren en op termijn de contacten over de landsgrenzen uit te bouwen, werd in 1994 voor het eerst de EU-regionale reeënbespreking georganiseerd. Deelnemende partijen zijn Nederlandse, Duitse en Belgische wildebeheereenheden, hegeringen en jachtvelden in de grensregio. Deelnemende Nederlandse wildebeheereenheden zijn:

- 1 WBE Grensland
- 2 WBE Voerendaal e.o.
- 3 WBE Heuvelland
- 4 WBE Savelsbos
- 5 WBE Het Geuldal
- 6 WBE Brunssum & Schinveldse bossen
- 7 WBE Beekdal

Gemiddeld zijn er per avond ongeveer 130 Nederlandse, Duitse en Belgische reeënjagers aanwezig en worden er circa 140 trofeeën getoond.

De nadruk tijdens deze avonden ligt echter niet op het beoordelen van de getoonde trofeeën maar veel meer op samenwerking, overleg en kennisopbouw omtrent het beheer. Tijdens deze avonden worden lezingen en workshops georganiseerd, steeds weer wordt getracht een positieve bijdrage te leveren

aan de verbetering van het kwalitatieve en kwantitatieve niveau van de populatie.

Onderstaand een aantal onderwerpen welke tijdens deze avonden aan de orde kwamen en die door binnenlandse en buitenlandse gast-sprekers gepresenteerd werden:

- Aanspreken
- Leeftijdsbepaling door slijpplaatjes
- Bespreking van ziektes
- Biotoopverbetering
- Leeftijdsopbouw binnen een populatie
- Het leefgebied
- Manieren van leeftijdsbepaling

- Abnormale bokken
- Het nazoeken van ziek geschoten dieren (voordracht 2003).

Door het grote succes van deze avonden wordt aangetoond dat wij met deze grensoverschrijdende activiteit op de goede weg zijn. Ook hier zal samenwerking bijdragen tot een beter reeënbeheer.

Reeënbeheer vereist een degelijke kennis en veel ervaring!

PS de heer Van Loo is voorzitter van de Wildebeheereenheid Grensland.

Foto: J. Hendriks

In Memoriam

Nooit uitgejaagd .....

Altijd maakte Harry tijd vrij voor de jacht. Met hem erbij werd het positieve gehalte van het jachtgezelschap verhoogd. Moeilijk te zeggen welke jachtvorm bij Harry favoriet was. Alles was 'fantastisch' (dé lijfspreuk van Harry).

Reewild, zwartwild, fazanten, ganzen, hazen, duiven, patrijzen hebben wij geschoten. Onze laatste reis, samen met Abel Klaas en Jan, was in juli naar Argentinië. Een onvergetelijke en succesvolle reis waarbij we hebben genoten van de uitgestrekte en onbegrensde natuur. Zelfs jagen onder water op dorado's was 'fantastisch'.

Harry jaagt nu hopelijk verder in de eeuwige jachtvelden.

Zo'n man te moeten missen is dramatisch, zeker niet alleen voor zijn jachtvrienden. De vele fantastische jachtdagen samen zullen in mijn gedachten blijven voortleven.

Wijnand Pon

Harry van Zijl + 30 juli 2003

Harry was direct betrokken bij Capreolus. Zijn bedrijf 'Van Zijl Prepress' verzorgde de lithografie. Daarnaast sponsorde hij op twee manieren ons tijdschrift. Op Harry konden we altijd een beroep doen als er weer eens iets geregeld moest worden.

Wij, de redactie en de vereniging, zijn Harry veel dank verschuldigd voor zijn inzet.

In herinnering blijven zijn ideeën, zijn adviezen, zijn humor maar vooral zijn passie.

Gerrit Jan Spek

Voor u gelezen

Door Jan M. Smit

Territoriumgedrag (W&H 12/2003)

Waarom is het territoriumgedrag zo verschillend tussen ree en hert, tussen korhoen en patrijs? Andreas David zoekt er een verklaring voor.

Territoriumgedrag komt voor bij zoogdieren, vogels, insecten, koudbloedigen en vissen en het kan gaan om claimende bescherming van een stuk leefgebied of van soortgenoten. Sommige territoria worden verdedigd als 'alleenbezit' (ree - korhaan), 'gekoppeld' bezit (patrijshaan en -hen hebben gezamenlijk een gebied) en 'groepsbezit' (wolf). In een verdedigd gebied worden soms wel directe nakomelingen getolereerd, maar andere kunnen geweerd worden. Het lijkt erop neer te komen dat de 'aanspraak' gericht is op een veiligstellen van een beste gebied of van een aantal soortgenoten, als natuurlijke drang om de sterkste exemplaren de meeste nakomelingen te

kunnen laten verwekken. Dat behoeft niets met het genenmateriaal te maken te hebben. Tussen ree en hert is het territoriumgedrag fundamenteel verschillend. Dat heeft te maken met de leefpatronen en met de voedselstrategie. Het ree is solitair, zowel de bokken als de geiten zijn verspreid over een bepaald gebied. De bok heeft de neiging om een heel gebied als zijn territorium te beschouwen, inclusief de daar voorkomende verspreide geiten, die ook weer ieder hun eigen voorkeurplaatsen hebben. Een roedel kaalwild houdt zich niet aan dezelfde plaats maar trekt door veel grotere gebieden dan voor het ree gebruikelijk is. Daarom is het territoriumgedrag van het hert niet gericht op een omschreven gebied, maar op het bij elkaar houden van het kaalwildroedel. Bij dit roedel worden mannelijke concurrenten dus niet toegelaten.

Beide strategieën zijn erop gericht om zoveel mogelijk geiten en hinds te kunnen beslaan. Heeft een bok geen territorium dan heeft dat tot gevolg dat er veel minder geiten beslagen

worden en dat geldt ook voor het hert dat geen roedel 'bezit'. Kost het door concurrentie te veel inspanning om een territorium te vormen (loont het de moeite niet), dan blijven de dieren dat jaar solitair.

Het korhoen doet het weer anders. Het territoriumgedrag is niet gericht op verdediging of bezit van de hennen, maar op een deel van de baltsplaats. De patrijs zoekt weer een gebiedje uit. Pas als dat zeker is gesteld laten de hennen zich treden. Een overtuigende territoriumbepaling zet het andere geslacht aan tot paring en voortplanting, zo is de mening van David.

Zweedse geweien (W&H 12/2003)

Vooral in Zuid-Zweden heb je kans op bokken met mooie en zware geweien. Zo zijn er enkele met de hoogste puntentelling van daar afkomstig. Vooral in het gebied Schonen

(100 x 100 km) in Zuid-Zweden worden kapitale dieren geschoten. Dat is opmerkelijk, omdat hier ook eland, hert, damwild en varken voorkomt, die vaak als voedselconcurrenten gezien worden. Op 11 september 2001 (de dag dat Amerika anders werd) is een bok geschoten met een gewicht van 877 gram, lengte stangen 29,2 cm, 373 cm³, 222,1 punten, 25 onder het wereldrecord. Niet opzienbarend was het ontweide gewicht van die bok: 20 kilo, een beetje zwaarder dan normaal.

Aanspreken (W&H 14/2003)

Een heel bekende medewerker van het Duitse W&H is Burkhard Winsmann-Steins. Hij maakt mooie foto's van het ree (zoals Joke Hendriks dat voor ons doet) en is daarnaast ook nog gerespecteerd en deskundig reeënjager. In een ander artikel heb ik in Capréolus aangegeven dat het aanspreken een bijzonder moeilijke zaak is en juist in 'zekere' gevallen aanleiding geeft tot grote vergissingen. Om

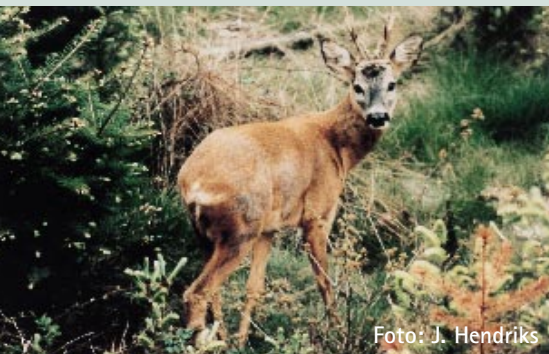

Foto: J. Hendriks

dat nu weer eens door een deskundige bij uitstek bevestigd te zien geeft dus opnieuw te denken. Deze man had een aantal specifieke oude bokken (meer dan acht jaar, dacht hij) gefotografeerd en daarna die opnames bestudeerd om zo goed mogelijk het dier opnieuw te kunnen herkennen. Heel eerlijk maakt hij desondanks melding van een aantal vergissingen in het aanspreken. Hij meende zeker te weten later dezelfde dieren onder schot te hebben, maar na het schot waren de enkele zeer oude exemplaren maar vier jaar, wellicht wel verwant aan de bedoelde bok. Een jaarling sprak hij aan als oud. Opvallend waren enkele beschrijvingen van in juli een 'bonte' gezichtstekening, terwijl dat vier weken later asgrauw was geworden. Zo'n

tekening zouden alleen echt oude exemplaren hebben. Maar in één maand tijd wordt je niet zes jaar ouder! Een hert dat hij als 12-jarig bestempelde was van de negende kop. Een reden voor onze deskundigen om wellicht iets minder zeker van hun zaak te zijn?

In Göttingen werd in mei een geit waargenomen met twee kalveren. Eén daarvan was wit, met enkele donkere vlekken op de neus. De ogen waren normaal, het betrof hier geen albino. Koesteren of schieten? Ik zou het eerste doen!

Bliksem en buks (W&H 15/2003)

Onweer overvalt je, wat te doen? Professor Peier heeft als hoogleraar hoogspanningstechniek uitgezocht welk gevaar een jager in het onweer loopt. Niet te weinig! Om te begrijpen wat er bij onweer gebeurt even wat theorie.

Aan de onderzijde van de donderwolk ontstaat een negatieve lading. Deze geeft een ongewaarlijk 'verkenningbliksem' naar de aarde af. De aarde heeft ten opzichte van de wolk een positieve elektrische veldsterkte. Op het maximum van deze veldsterkte wordt een (onzichtbare) 'vangbliksem' naar de verkenningbliksem uit de wolk gestuurd en bij voorkeur van een hoger punt in het terrein. Metalen geven daarop eerder kans. Deze beide ontmoeten elkaar en vormen dan een geleidingsbaan. Langs deze baan volgt direct daarop de hevige ontlading, de oorverdovende klap na de dodelijke bliksem. Je moet dus vermijden dat de vangbliksem vanuit jezelf of je directe omgeving ontstaat.

Vooral in de regen fungeert de mens als een geaard hoger punt in het veld en heeft zo een factor 15 meer elektrische veldsterkte (de versterkingsfactor) dan de aarde zelf. Draag je een buks over je schouder, dan wordt die factor nog eens opgevoerd met 130. Het geniepige is, dat de factoren elkaar ongeveer vermenigvuldigend versterken. Samen wordt dat 1950, onder het onweer een gevaarlijke situatie. Een hoogzit heeft ongeveer een versterkingsfactor 4. Dan zou het worden $4 \times 15 \times 130 = 7800$, een dodelijke bedreiging.

Sta je in het bos tot hooguit 15 meter van een bosrand, dan sta je redelijk veilig. Dichter bij de bosrand of in het open veld ben je wel

Foto: J. Hendriks

weer in gevaar. Zeker onder een solitaire boom, omdat deze ook weer de vangbliksem uitzendt en zo de eindbliksem aantrekt. In een hoogzit loop je altijd risico, het meest in het open veld en in de bosrand. Staat hij ergens midden in het bos, dan is het iets veiliger. Het argument dat er de laatste 100 jaar nooit een inslag in de hoogzit is geweest gaat niet op, want juist de jager met z'n geweer vormen de versterkingsfactoren die levensgevaar opleveren.

Wat moet je doen? Niet eigenwijs zijn en denken: het zal zo wel over zijn. Als je gelijk hebt is dat misschien wel voor altijd! Wat doe je dus bij gerommel in de verte?

- 1 Onmiddellijk uit het open veld en uit de hoogzit, ook al staat deze in het bos en niet aan de rand. Het is veiliger om je buks horizontaal te dragen. Zowel de loopmond als het staartstuk zijn erg aantrekkelijk als uitgangspunt voor de vangbliksem, hoe hoger hoe eerder. Je hebt er weinig aan door de kolf naar boven te dragen.
- 2 Kun je niet tijdig de auto of je huis halen, ga dan ruim binnen een bosopstand 'schuilen'. Dat wil zeggen, ga een meter of vijf van dikke stammen staan met je voeten tegen elkaar aan, haal de patronen uit je buks en leg het ding op tien meter voor je plat op de grond met de loop dwars van je. Wacht zo op het overtrekken van het onweer. Zit het onweer recht boven je (bliksem = klap), ga dan op de grond tussen de bomen zitten (niet tegen een stam) en trek je knieën op. Lege buks weer dwars op tien meter.
- 3 Kun je niet tijdig het open veld uit, zoek dan een lager stukje, ga zitten, knieën tussen de armen, buks op ruime afstand dwars en afwachten! Dan maar zeiknat worden. Nooit onder een alleenstaande boom, naast een hek, melklokje of zoiets. Is het onweer heel dichtbij dan kun je nog beter gaan liggen, je bent toch al nat!

Opnieuw fiepen (W&H 15/2003)

Daar is al zoveel over gezegd dat je je af kan vragen of er nog nieuwe gezichtspunten zijn. Tja, als je dan leest wat voor argumenten de Duitse fiep-goeroe Klaus Demmel (hij heeft ook een cd met fiepgeluiden uitgegeven) opvoert, ben je geneigd het een volgend jaar weer anders te gaan doen.

Hij gaat vooral in de vroege ochtend, een uurtje voor zonsopkomst, dus dat wordt wel erg vroeg je bed uit! Hij zoekt bij voorkeur de jachtveldstukken op, die je normaal niet bejaagt. De delen met een hoge bosopstand met struiklaag (en een beetje dekking voor jezelf). Daar voelen de bokken zich thuis en komen gauw eens een kijkje nemen wie daar nou weer fiept als een jonge geit! Vermijdt grote open stukken in vol zonlicht, dat doen de bokken ook. Die veldjes kun je wel eens meenemen als het regent of als het nog redelijk donker is. Klaus begint op 25 juli. 'Man, je bent gek, wij hebben altijd geleerd om pas op 4 augustus te beginnen!' 'Ja', zegt

Foto: G. Baay

Klaus, 'maar in het begin van de bronst zijn de bokken nog zeer alert, terwijl veel geiten nog niet bronstig zijn en dus komen ze tevoorschijn'.

Hij begint zijn concert met wat smalreetonen, daarna de fiep van de geit (deze mag beslist niet te hoog zijn) en gaat afwisselend door, ook met de kalffiep. Net zolang tot hij denkt dat het wel genoeg geweest is. Dat kan vijf minuten duren maar ook wel eens een paar tonen. In vergelijking met mensen die maar doorratelen en vrienden die het bij een paar woorden houden. Boven de wind blijven, een bok wil graag verwaaiing halen. Loop van dekking naar dekking (en leer zittend schieten, op 80 tot 100 meter moet dat geen probleem

zijn - jms). Je kunt ook best in een geschikt terreingedeelte een paar dagen achter elkaar op verschillende manieren fiepen, de ene keer komt er niets, dan weer wel.

Een plaatje met 15 mooi opgezette bokken toont zijn dagopbrengst! (Dat haal ik in zes seizoenen nog niet! - jms).

Over de vorm van instrument laat hij zich niet uit. Sommigen zweren bij blaasjes, anderen gebruiken de blaasfiep, zoals die van Reitmayer. Met die laatste kun je ook hazenklagen, roofvogels nadoen, kalf- smalree- en geitfiep. Ideaal!

jan1.smit@wxs.nl

ADV
Arfman

ADV

Eelerwoude

Trekkergeluk

Door Jan M. Smit

Dat het woord 'trekker' van die bekende landbouwmachine is afgeleid, lijkt me niet waarschijnlijk. Wel komt het voor, dat veel trekkers je het gevoel geven alsof je aan het ploegen bent...

Een trekker op ieder geweer zou een bijzonder gevoelig instrument moeten zijn. Zowel op een hagelgeweer als op een buks. Op een hagelgeweer moet hij op 1500 tot 2000 gram 'als glas' breken. Dat is van veel belang om goed te treffen, of dat nou hout- of kleiduif is. Hoe zit dat bij de kogelbuks? Er zijn een stuk of drie gangbare systemen.

Wedstrijdtrekker

Een wedstrijd(sport)trekker moet voldoen aan heel specifieke eisen. Ze staan erg licht afgesteld (tientallen grammen - *hairtrigger*) en zijn vooral bedoeld voor de schietsport. Voor de jacht niet van belang.

Militaire trekker

De militaire trekker is een zogenaamde twee stadia-trekker, in het Amerikaans aangeduid

als *two-stage trigger*. Het voornaamste doel van zo'n trekker was om de soldaat in het terrein in moeilijke omstandigheden toch een duidelijk gevoel te geven wanneer het schot eruit gaat. Het komt erop neer, dat je hem eerst enkele millimeters kunt overhalen (sleepteg, Am. *creep*), dan stuit je op een drukpunt en met een kracht van ongeveer twee tot drie kilo valt de slagpin. Vaak bestaat na het breken een 'uitloop' of 'doorslaan' van de trekker. Dat is de zogenaamde *backlash of overtravel*, die bij een aantal merken nadrukkelijk bestaat. Het schadelijke effect daarvan is te vergelijken met het tikken van een hamertje op de loop tijdens het schot. Je hebt kans op trefpuntveranderingen. Bij wat grotere schootsafstanden en vooral met een te zwaar afgestelde trekker kan dat reden zijn tot voorbijschieten. De trekker

moet natuurlijk wel de speling hebben om te breken, maar meer hoeft ook niet. Duitse trekkers lijken vaak min of meer afgeleid te zijn van de militaire trekkers. Te zwaar, veel sleep en veel overtravel. Op de IWA zag ik ook zulke dingen op echt goed afgewerkte Duitse buksen. Als je er iets van zegt kijken de meeste vertegenwoordigers je niet begripend aan of adviseren een *versneller*. Duitse trekkers laten zich moeilijk corrigeren 'want op zo'n duur wapen is de trekker ook optimaal afgeregeld'. Nou, vergeet het maar rustig!

Hoewel jagers soms ook in zenuwslopende situaties terecht kunnen komen, is een militaire trekker toch niet gewenst. Het is een constructie die de zo nodige concentratie op het doel en het stilhouden afleidt. Een nutteloze sleepweg kost tijd, want je had al besloten om te schieten. Is de trekker boven de twee kilo afgesteld, dan wordt ook daardoor je aandacht naar de slome trage trekker getrokken. Het schot zal er op den duur wel

uit gaan, maar tien tegen één dat je dan al weer naast het richtpunt zit! Bij dat laatste denk je in eerste instantie aan het verkeerd inschieten, de kijker, de wind, de afstand, een takje dat in de weg zit. De trekker krijgt bijna nooit de schuld. Vreemd. Dat brengt ons als laatste op de derde soort, de één-stadium (*one-stage*) 'jachttrekker'.

Jachttrekker

Een goeie jachttrekker is een ding, dat er normaal uitziet, maar het in feite niet is. Het fijnmechanische apparaatje maakt of breekt de gebruikswaarde van de buks. Het is eigenlijk het 'hart' van het wapen. Heb je 'toevallig' een goed brekende one-stage trekker, dan heb je het hart van de buks gestolen. Deze staat dan zó afgesteld, dat hij breekt op een voorspelbaar moment, bij een gewicht dat ligt tussen de 1200 en 1500 gram. Je moet veel droog oefenen om precies het goede breekmoment 'in de vingers' te krijgen. Een trekkergewicht van 1500 gram is zo veiliger dan 2500 gram, omdat je veel beter kunt aanvoelen wanneer het schot valt.

Praktijk oefening

Ga nu eens kritisch na hoe je eigen trekker is afgesteld. Controleer of de buks leeg is, span

de slagpin en houd de buks in zijgreep vast en druk met het voorste kootje van je wijsvinger op de trekker en blijf bij toenemende kracht ingespannen naar de trekker kijken. Als je ziet dat hij voor het breken ietsje naar achter gaat (dat kan variëren van enkele millimeters tot nèt even 'doorbuigen'), dan sleept hij, er bestaat *creep*. Kun je de ontspannen trekker vanaf de plaats van het breekpunt een stuk verder naar achter bewegen, dan bestaat er een overmaat aan uitloop (*backlash* of *overtravel*) en dat is niet goed. Meet ook het afdruggewicht. Zet daar toe de gespannen buks verticaal op de rand van de tafel en hang aan de trekker (waar je vinger drukt) een half met water gevulde colafles van twee liter op. Giet water bij tot de trekker breekt en weeg. Breekt hij met de volle fles (twee kilo) nog niet, dan staat hij te zwaar. Een geweermaker heeft daar een drukmetertje voor en hij kan het breekgewicht, de sleep en de backlash veranderen, knoei niet zelf. Ook zijn er vervangende trekkers, zoals van Timney, Shilen en Canjar. Heb je toevallig een Winchester 70 of Remington 700 dan ben je optimaal uit met een one-stage Jewell-trekker, internet via www.sinclairintl.com. Geef een verzendadres in de VS op en laat iemand het dure dingetje meenemen.

Versneller

Een afvuurmechanisme dat je kunt activeren met een versneller vind ik niet meer van deze tijd. De gedachte die erachter zit is om de jager het idee te geven dat zijn te zware en slepende trekker op die manier in het veld tot een soort wedstrijdtrekker opgewaardeerd wordt. De Amerikanen noemen dit een *set-trigger* en de Duitsers hebben het over een *stecherabzug*. Als je wat zenuwachtig bent omdat je gaat schieten en je hebt dat ding ingeschakeld, dan is de kogel ook gevaarlijk snel weg (en meestal voorbij). Bovendien wordt de tijd voor het vallen van de slagpin (de *lock-time*) verlengd, omdat er meer onderdelen geactiveerd moeten worden. Dat is psychologisch voor het juiste schotmoment funest. De Duitse merken die dubbele trekkers aanbieden kunnen ook betere (en goedkopere) trekkers maken. Vervang daarom een *stecherabzug* door een goed afgeregelde one-stage jachttrekker.

Hebben goede schutters een 'geheim wapen'? Nee, ze hebben een goeie trekker!

jan1.smit@wxs.nl

Foto: J. Huttinga

ADV. Pon